sumar

editorial

file de istorie

invitați în paginile revistei

știați că…

Proiect editorial finanţat de
Administraţia Fondului Cultural Naţional

Restituiri Pitești

Nr. 3(29)/2013
Anul XI
Serie nouă

Consiliul științific:
Director: dr. Cornel CARP
dr. Dan Ovidiu PINTILIE
lect. univ. dr. Mihaela STĂNCIULESCU
prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ
prof. drd. Constantin VĂRĂȘCANU

Colectivul de redacție:
Redactor-șef: prof. Marius CHIVA
Secretar general de redacție: dr. Marin TOMA
Redactori:
prof. Ionel Claudiu DUMITRESCU
prof. Ion ȘTEFAN
ing. drd. Marius POSTELNICESCU
ing. Aurelian ROMAN
notar stagiar Narcis Viorel DANCIU
notar Denis TOMA
Culegere: Ioana NACIU
Corectură: Constantin CÂRSTOIU
Tehnoredactare: Carmen RĂDULESCU
Relații cu publicul: Carmen SAITA
Foto: Alexandru OPREA

Adresa redacției:
Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții,
tel. 0248/216348, 219976
fax. 0248/210068
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Pitești* apare trimestrial sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești. Publică articole pe teme de istorie universală și românească, sociologie politică, antropologie socială și culturală, precum și documente variate provenind din Arhivele Naționale ale Statului, Arhivele Militare Române sau arhive personale.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în totalitate autorilor (art. 206 C.P.).

ISSN: 1583-5863
Editor – Centrul Cultural Pitești

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Monumente cu evenimente, monumente fără evenimente

prof. Marin IONIȚĂ

Monumente. Istorice, patriotice, arhitectonice, religioase, evocative, comemorative, aniversare, ornamentale, decorative, artistice, memoriale, chiar erotice sau personale. Prin extensie, vorbim despre construcții monumentale: templele şi amfiteatrele antice ale Greciei, Acropoles, Forumul roman, Coloseumul, catedralele gotice, palate; la noi Mânăstirea de la Curtea de Argeş, fără egal în lume la data înălțării ei. De asemenea, podul de peste Dunăre de la Drobeta, cetatea Sarmisegetusei; în zilele noastre Barajul de la Vidraru şi, sub semnul întrebării, clădirea Parlamentului. Pe planetă, marele zid chinezesc, Canalul de Suez, Canalul Panama. Şi toate acestea cu mult după menhiri, megaliți şi statuile din Insula Paştelui, care nu se pot explica. Monumentale sunt şi unele opere literare: epopeile Ghilgameş, Iliada, Odiseea, Eneida, poemele medievale – Cântecul Cidului, Cântecul lui Roland, Cântarea Nibelungilor – Divina Comedie a lui Dante, creațiile lui Cervantes, Shakespeare, Goethe, Balzac, Dostoievski, Eminescu. Există şi locuri istorice cu valoare monumentală ca Thermopile, Waterloo, Borodino, Stalingrad, Mărăşeşti. Este semănată planeta cu statui de la Cezar la Napoleon şi mai departe. La noi, Mircea cel Bătrân, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul. Să nu uităm ruinele şi relicvele cetăților dacice, curților domneşti, bisericilor şi caselor romane. Ar mai fi de amintit şi monumentele naturii, copacii seculari, formațiuni geologice, sisteme ecologice, peşteri, chei de râuri, vârfuri de munți, lacurile Sfânta Ana, Techirghiol, faleza maritimă şi nenumărate altele.

Suntem conştienți de aceste valori pe care le avem? Ştim să le prețuim? Să le păstrăm? În nepriceperea noastră vinovată, se distrug situri istorice şi geologice. Pe vatra cetății de la Cetățeni s-a aşezat o populație seminomadă care o rade de pe fața pământului. În complexul brâncovenesc din marginea Piteştiului, acum câțiva ani se aruncau gunoaie, se smulgeau cărămizi din ziduri, ba un vecin îşi extinsese curtea şi bătătura şi turna o temelie de casă. Comunismul a dărâmat monumente şi statui care nici până azi nu au fost ridicate pe soclu. Multe proprietăți au fost restituite şi apoi comercializate fără să se țină seama de valoarea lor istorică. Vatra Combinatului Petrochimic este amenințată să ajungă pământ pârjolit. Pădurea Trivale… o ia la vale…

Laudă celor care au salvat statuia Țăranului român de la 1907. Celor care au repus în circulație Biserica Domnească de la Curtea de Argeş şi Cetatea Poenari. Dar ce facem cu ruinele? De aprind o lumânare la liturghie, mă rog blestemați să fie cei care ne distrug trecutul.

Statuia Ţăranului român de la 1907

Biserica Domnească de la Curtea de Argeş

Cetatea Poenari

Tancurile domnului Pendiuc

dr. Cornel CARP

Anunțul primăriei privind amplasarea a două tancuri în Pitești a stârnit, cum era de așteptat, un val de comentarii pro și contra. Nu puțini au fost cei care au sărit ca arși, criticând vehement intenția domnului primar Tudor Pendiuc. În aceste luări de poziție, cel mai adesea se regăsesc întrebări de genul: „Altceva mai bun nu are de făcut?”, „S-a rezolvat problema monumentelor din municipiu?”, „De ce tancuri?”. Ele mi se par pertinente și de aceea voi încerca eu să răspund în locul domnului primar. Sper să am asentimentul domniei sale.

Monumentul eroilor războiului pentru independenţă

Biserica cu ceas „Sfântul Nicolae”

Evident că nu s-a rezolvat problema monumentelor din Pitești. Monumentul eroilor războiului pentru independență se află în continuare stingher pe strada Crinului, așteptând cu răbdare reabilitarea. Din câte am înțeles, există un proiect de reamenajare a parcului din fața clădirii Finanțelor Publice care are în vedere și reamplasarea monumentului în zona sa inițială. Dacă în perioada interbelică tinerii din Pitești foloseau deseori expresia „Ne întâlnim la monument”, sunt șanse ca pe viitor să o auzim din nou.

Ce să mai vorbim de Biserica cu ceas „Sfântul Nicolae” pe care o mai știm din poză sau din panoul ce stă stingher pe locul fostului lăcaș de cult. Sau de bustul marelui om de cultură Al. Ionescu Gion amplasat aiurea prin curtea prestigiosului liceu „I.C. Brătianu”. Ar mai fi vorba și despre proiectul unei rotonde a personalităților piteștene care ar trebui amplasată, după câte cunosc, în Grădina Publică. Sunt proiecte care așteaptă vremuri mai bune și sunt convins că nu au fost abandonate și că vor intra în curând în zestrea spirituală a orașului nostru.

Bustul lui Gheorghe Ionescu-Gion

Cât privește idea amplasării a două tancuri în oraș, ea comportă o discuție mai amplă. În ultima vreme, asistăm la accentuarea atacului venit în special din vest asupra valorilor tradiționale, a simbolurilor. Analizând ce-am pierdut și ce-am câștigat după anul 1989, independența economică, energetică, politică, militară, lesne vom realiza că stăm numai pe pierderi. Ce să spunem că am câștigat? Intrarea în lumea bună, că am câștigat protecția umbrelei NATO… Rămâne să vedem, deocamdată nu sunt semne. Deocamdată batem din călcâie mai abitir decât prin anii ’50! Atitudinea Occidentului față de simbolurile naționale, în special cele religioase, a devenit chiar agresivă în ultima vreme. Problema care-i frământă și nu numai pe ei ci și destule cozi de topor de la noi e că se construiesc prea multe biserici. Nu m-ar mira ca în viitorul apropiat să se dea o decizie a Uniunii Europene prin care să se interzică cetățenilor români să mai doneze bani pentru construirea bisericilor de cult.

O să mă întrebați ce legătură au acestea cu tancurile domnului Pendiuc. Au o legătură foarte importantă pentru că ne situăm tot în zona simbolurilor. Un oraș, o țară plină de simboluri, sunt mai greu de destructurat!

Spaţiul naţional – identitate românească într-o configuraţie europeană

lect. univ. dr. Mihaela STĂNCIULESCU

Motto: ***„Societăţile nu se guvernează bine decât dacă se suprapun două forţe: inteligenţa şi puterea”***
(Nicolae Titulescu)

Recursul la istorie este datoria fiecărei generaţii care păşeşte spre viitor. Ce raţiuni îl determină şi prin ce mijloace devine peren sunt întrebări care-şi află răspunsuri schimbătoare. Poate fi un gest triumfalist sau aleatoriu, făcut din interes sau ca ofrandă pe altarul vremii. Rămâne însă singura punte sigură dintre trecut şi prezent care ne poate duce, fără să ne rătăcim, mai departe.

Vă invit, prin aceste rânduri, să facem un recurs la istoria organizării administraţiei româneşti, începute, de Mircea cel Bătrân şi, în egală măsură, să ne oglindim prezentul municipiului şi judeţului în izvoarele scrise de atunci. Tinerii frumoşi ai Piteştiului vor afla încă un motiv pentru care centrul oraşului este străjuit de statuia Domnului Ţării Româneşti, care scrutează vremea şi vremurile cu sabia sa ţinută în teacă, aşa cum şade bine unui luptător. Căci luptător a fost şi nu războinic.

Împărţirea României în judeţe a fost o decizie luată de Mircea cel Bătrân (1386-1418), aşa cum reiese dintr-un hrisov care numeşte „ţinutul Vâlcii”, judeţ. Acesta este atestat la finele secolului al XIV-lea, în anul 1392. Primul judeţ apărut pe teritoriul României, este Vâlcea. „Judeţul”, organizat ca unitate administrativ-teritorială, în perioada medievală, era specific Ţării Româneşti şi era condus de un jude, căpitan sau ispravnic.

În evoluţia ţării noastre, constituirea unităţilor administrativ-teritoriale s-a dovedit în deplină concordanţă cu cerinţele sociale şi, indiferent de caracterul orânduirilor politice, materializarea demersurilor administrativ-teritoriale a avut la bază atât opţiunea cetăţenilor, cât şi fundamentarea ştiinţifică. Epoca modernă a organizării administrativ teritoriale a României a fost marcată de Legea nr. 394 pentru comunele urbane şi rurale şi pentru înfiinţarea consiliilor judeţene promulgată, la 31 martie 1864, de Alexandru Ioan Cuza. De altfel, domnitorul român care manifesta convingerea că doar prin unitate poate asigura progresul ţării sale, a gândit, din această perspectiv, organizarea administrativ-teritorială a României, după unirea celor două Principate. Poate, şi din acest motiv, a vizitat Piteştiul, la 19 iunie 1859, când a cerut şi localnicii i-au prezentat o schiţă sumară a localităţii. În acest amplasament administrativ, la sfârşit de veac XIX, existau deja 58 de străzi circulate şi locuite de 15.569 de piteşteni.

Statuia lui Mircea cel Bătrân (1386-1418)

Necesitatea unei reglementări diferenţiate a administraţiei rurale de cea urbană a determinat apariţia Legii rurale din 11 iunie 1862 pentru crearea comunelor urbane şi comunelor rurale. Primarii comunelor rurale erau aprobaţi de prefect, în timp ce primarii comunelor urbane erau numiţi de domn. Prin Legea nr. 394/1864, comuna rurală a fost învestită cu personalitate juridică şi avea o „casă a comunei”, numită Primărie.

Într-un scurt popas prin acele vremuri, aflăm despre iniţiativa Consiliului Comunal Piteşti care a înaintat, la

5 iulie 1885, prin Prefectura Argeş, un memoriu prin care se solicita Ministerului de Interne acordarea împrumutului necesar pentru ridicarea sediului primăriei.

Şi cum istoria este o sursă vie de inspiraţie, tot din acele vremuri aflăm că veniturile primăriei Piteştilor de la sfârşitul secolului al XIX-lea, proveneau, mai ales, din închirierea de „maghernițe" negustorilor care vindeau diferite produse precum şi unor meseriaşi. Primăria avea în folosinţă suprafeţe importante de teren arabil, păşune şi pădure, dar veniturile obţinute din exploatarea lor erau modeste şi proveneau din arendarea pietrei şi pietrişului din prundul Argeşului sau a unor suprafeţe mici de comună sau de la marginea acesteia. Eforturile administraţiei erau sprijinite, pe atunci, de donaţiile în bani şi bunuri ale cetăţenilor.

Tot prin Legea nr. 396 din 2/14 aprilie 1864 s-a prevăzut în fiecare judeţ existenţa unui consiliu care se întrunea şi îi reprezenta interesele locale, colective şi economice. Subdiviziunea judeţului era ocolul (plasa) şi grupa mai multe comune urbane sau rurale după criterii geografice şi economice. Potrivit aceluiaşi act normativ, comunele urbane aveau un grup de pompieri, iar cele care depăşeau un număr de 6000 de locuitori trebuia să dispună de un spital. Judeţul este învestit cu personalitate juridică abia la începutul sec. al XX-lea, prin Legea din 1904.

În Ţara Românească, judeţele s-au format de-a lungul râurilor care le-au dat şi numele. Alături de Argeş sau Olt, spre exemplu, Dolj înseamnă Jiul de Sus, în timp ce Gorj, înseamnă Jiul de Jos[1]. Miron Costin vorbea, la 1677, despre judeţul Argiş (Argeş), arătând că „în Ţara Românească sunt numai şaptesprezece ţinuturi, cu două mai puţin ca în Ţara Moldovei"[2] .

Organizarea administrativă a Principatelor Române urmată de cea a statului unitar este rezultatul împrejurărilor care au contribuit la formarea poporului român şi adaptarea la nevoile economice, sociale şi politice ale istoriei.

În anul 1923, Constituţia României consfinţea, din punct de vedere administrativ-teritorial, împărţirea României în judeţe care, la rândul lor, era împărţite în comune. Prin art. 1 al acestei Legi fundamentale, România era declarată stat naţional, unitar şi indivizibil, iar prin art. 137 unifica diferitele sisteme juridice moştenite de regiunile statului. Ulterior, Decretul din 1925 stabilea numărul, întinderea şi subdiviziunea teritorială, menţinând neschimbate funcţiile organelor administrative.

Constituţia din 29 martie 1923 statua descentralizarea administrativă ca principiu al organizării de stat, elementul esenţial al descentralizării constând în „alegerea prin vot universal, egal, direct, secret şi obligatoriu şi cu reprezentarea minorităţii, după formele prevăzute de lege a membrilor consiliilor judeţene şi comunale", la aceştia putându-se adăuga, prin lege, „membri de drept şi membri cooptaţi".

Începutul secolului al XX-lea găsea activitatea primăriei Piteştilor organizată după modelul serviciilor din sec. al XIX-lea, acestea înmulţindu-se şi diversificându-se în funcţie de nevoile momentului şi de consistenţa veniturilor bugetare. Aşezarea geografică a localităţii era prielnică schimburilor, dezvoltării meşteşugurilor şi agriculturii, ceea ce îl făcea cel mai activ centru de comerţ din Ţara Românească.

Totuşi, Decretul din anul 1925 nu a răspuns tuturor necesităţilor vieţii administrativ-teritoriale româneşti, pentru că fiecare provincie a manifestat tendinţa unui sistem administrativ propriu, autonom, care nu putea fi înlocuit cu uşurinţă de un sistem complet nou. O astfel de experienţă a condus la pregătirea, elaborarea şi punerea în practică a reformei administrative de la 3 august 1929. Scopul era ca prin această nouă lege să se obţină o mare descentralizare administrativă prin înfiinţarea unor noi instituţii menite să aducă o mai mare autonomie în viaţa locală.

Am să întrerup, cumva intempestiv, parcursul printr-o parte a istoriei reorganizării administrativ-teritoriale a României, închizând coperţile acestei scurte evocări, mai mult din motive de spaţiu redacţional şi am să las deschisă fereastra spre realitatea prezentului, invitând la cumpănire.

Organizarea spaţiului naţional este şi trebuie să rămână o preocupare de înaltă responsabilitate politico-socială căruia să nu-i lipsească spiritul patriotic, pentru că, aşa cum spunea sociologul Henri Stahl, „problema aceasta a restructurărilor administrativ-teritoriale, problema reorganizării localităţilor, în ce priveşte profilul, volumul şi structura lor, se poate încadra într-una din marile drame ale istoriei omenirii"[3].

Un edificiu instituţional solid nu poate fi totuşi ridicat şi consolidat pe demolări şi artefacte în colbul cărora bătrânilor li se caută pricini iar tinerii abia îşi desluşesc viitorul. O construcţie temeinică şi modernă nu poate fi structurată fără îndreptarea lipsurilor, defectelor şi onorarea promisiunilor politice.

Organizarea spaţiului naţional trebuie să însemne ancorarea în realitatea istoriei, adaptarea cu responsabilitate şi asumare la prezent prin deschidere spre viitor, este ceea ce se cheamă bucuria de a veni acasă, de a rămâne acasă sau de a privi cu mândrie către acasă, de oriunde ne-am afla.

Spaţiul naţional a fost, este şi trebuie să rămână un reper cu identitate românească, într-o configuraţie europeană.

[1] Vezi Florea Ionel, *Structuri legislative istorico-geografice* (…), teză de doctorat 2011, Universitatea Bucureşti la adresa http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2011Noiembrie/, consultat la 01.08.2013

[2] *Ibidem.*

[3] Henri H .Stahl, *Organizarea administrativ teritorială. Comentarii sociologice*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968.

Vechi poduri din Pitești

ing. Aurelian R. ROMAN

Podurile sunt construcții de lemn, de piatră, de beton, de metal etc. ce leagă între ele malurile unei ape sau marginile unei depresiuni de pământ, susținând o cale de comunicație terestră (șosea sau cale ferată) și asigurând continuitatea căii peste un obstacol natural sau artificial[1]. În literatura de specialitate, podurile se mai definesc ca fiind lucrări de artă ale arhitecturii și ingineriei construcțiilor, având pe lângă rolul inițial, practic, pentru care au fost construite, și rol estetic. Ele sunt proiectate și construite să reziste peste timp la mai multe tipuri de forțe care acționează asupra lor (forțe de compresiune, forțe de întindere, forțe de torsiune, forțe de forfecare, forțe de dilatare, forțe ale vântului, atacuri chimice și fizico-chimice, vibrații etc.). În principal, un pod este alcătuit din infrastructură, suprastructură și racordurile cu căile de rulare ce acced la pod. Infrastructura este reprezentată de culei și pile prin care se transmit încărcările către teren, iar suprastructura este formată din structura de rezistență și calea de rulare.

Podurile din Pitești, care există și azi, au fost construite, corespunzător diverselor scopuri necesare, pentru transportul pe căile ferate, transport rutier și transport pietonal, cele mai vechi datând din perioada secolelor XIX (cum este cazul podurilor de pe liniile ferate București-Pitești și Pitești-Curtea de Argeș) și XX (podurile rutiere de peste Râul Argeș și Râul Doamnei, numeroase poduri și podețe rutiere și pietonale din municipiu și parcurile de agrement „Trivale" și „Ștrand"), dar și din secolul XXI (cum este cazul podurilor de pe porțiunea de autostradă A1, construită după anul 2000).

Între anii 1910-1920, România se afla în al cincilea deceniu de creștere economică cu o nevoie crescândă de dezvoltare a rețelelor căilor de comunicații rutiere. Apariția automobilelor și creșterea numărului acestora duce la necesitatea unui sistem rutier bun, cu poduri pentru traversarea cursurilor de apă. Acestea făceau practicabile drumurile în tot anul și diverse condiții meteorologice şi creşteau viteza de deplasare. În anul 1906 apare o noua *Lege a Drumurilor* (ce o înlocuieşte pe cea de la 1868), care pentru prima data precizează elementele componente ale drumurilor precum şi obiectivele considerate lucrări anexă.[2]

Costul mai mic cu aproximativ 30% decât al altor tipuri de poduri, precum și calitatea ridicată au fost avantaje ale alegerii soluției podurilor din beton armat, betonul fiind un material rezistent la comprimare, iar armarea sa cu fier oferind rezistență la întindere, torsiune și forțe tăietoare.

[1] http://dexonline.ro/definitie/pod

[2] http://www.drdpb.ro/index.php?page=42

Proiectarea şi construcţia podurilor de la Piteşti au reunit în mod fericit cele mai bune forţe creatoare româneşti în domeniu ale timpului, la proiect luând parte un colectiv de excepţie condus de profesorul Elie Radu de la *Şcoala de Poduri și Şosele*, reputat inginer de construcţii.[3] Acesta a fost promotorul utilizării betonului la podurile de şosea în timpurile când în Europa se prăbuşiseră mari construcţii realizate astfel. Elie Radu a demonstrat că aceste eşecuri ale ingineriei de construcţii erau cauzate de deficienţe de proiectare şi realizare, iar ca urmare, a angajat în serviciul său tehnic tineri arhitecţi şi ingineri de excepţie ca Tiberiu Eremie, Gogu Constantinescu, Dimitrie Gheorghe Dima, Constantin Grigorescu, Stefan Mirea etc., pentru a proiecta poduri din beton armat.

Inginerul Gogu Constantinescu elaborase o întreagă teorie a betonului şi o metodă originală de calcul al bolţilor încastrate. Rezultatele cercetărilor lui au fost publicate încă din anul 1904 în *Buletinul Societății Politehnice,* într-un articol intitulat *Studiu asupra betonului armat*, care avea să fie urmat de o serie întreagă de alte articole apărute între anii 1908 şi 1910 în *Revista Petrolului,* sub titlul *Calculul rezervoarelor, podurilor drepte, al bolților și cupolelor.*[4] În anul 1907, Tiberiu Eremie, Dimitrie Gheorghe Dima şi Gogu Constantinescu înfiinţează *Societatea de Construcții Beton și Fier*, ce va construi numeroase poduri în ţară.

În contextul dezvoltării reţelei de comunicaţii rutiere naţionale, se proiectează podurile de beton armat peste Râul Argeş şi Râul Doamnei de la Piteşti și se construiesc de către inginerul piteștean Dimitrie Gheorghe Dima. Inginerul Dima (9 august 1877-6 martie 1923) făcuse studii liceale la Zürich (1895) și studiase ingineria la Universitatea Ducală din Darmstadt (1899), fiind realizatorul unor lucrări reprezentative în țară și în Pitești: biserica Sfânta Vineri (1903-1908), Țesătoria Română (1908-1911), Uzina Electrică (1913), Uzina de Apă Gropeni (1914), refaceri de poduri după Marele Război (1918-1923), electrificarea primului sat din țară-Dragoslavele, fondator al Băncii Tehnice Argeșene (1920), proprietar al Tipografiei Liga Poporului-Pitești (1920-1921) și este chiar și prefect al județului Argeș (1920-1921).[5] Destinul său s-a frânt, din nefericire, în plină perioadă creatoare la numai 46

[3] http://www.agir.ro/univers-ingineresc/numar-20-2003/ingineri-mari-personalitati-elie-radu-1853---1931_424.

[4] http://www.rasfoiesc.com/familie/personalitati/GEORGE-GOGU-CONSTANTINESCU52.php

[5] Petre Popa (coord.), *Enciclopedia Argeşului și Muscelului, volumul II,* Biblioteca Universității din Pitești, Pitești, 2010, p. 15-16.

de ani (în urma unei operații chirurgicale nereușite). În memoria lui Dimitrie Gheorghe Dima, o stradă și un liceu din Pitești îi poartă numele.

Fig. 1. – Podul rutier din beton armat peste râul Doamnei – 1912

Fig. 2. – Podul rutier din beton armat peste rîul Argeș – 1915

Construcțiile podurilor rutiere de la Pitești aveau importanță deosebită pentru că modernizau calea de legătură rutieră a Piteștiului către București, Câmpulung, Florica, Topoloveni, Târgoviște.

Cele două poduri sunt asemănătoare ca realizare, fiecare având infrastructura formată din două culei și cinci pile, iar suprastructura din șase bolți monolit ce susțin calea de rulare, toate realizate din beton armat.[6]

Podurile au avut de suferit în urma Marelui Război, dar au fost refăcute ulterior, iar ca urmare a creșterii traficului rutier, s-a construit în paralel cu fiecare pod câte un nou pod din beton armat (1979), traficul desfășurându-se astăzi pe câte două benzi/sens.

Urmare a venerabilei vârste de 100 de ani a celor două poduri și având legendarul exemplu al nu mai puțin celebrului pod de metal de la Târgu-Jiu, construit în 1896, la care succesoarea firmei constructoare Daydé-Pillé a notificat Primăria din Târgu-Jiu după 100 de ani că nu mai garantează siguranța în exploatare, s-a impus realizarea unor ample lucrări de reparații pentru menținerea în funcțiune a podurilor de beton armat de la Pitești. Acestea, spre deosebire de podul de la Târgu-Jiu, nu pot fi demontate și reasamblate pe o altă locație pentru a servi doar traficului pietonal de agrement, deci repararea este singura măsură posibilă după efectuarea unei temeinice expertize tehnice. Reparațiile sunt necesare pentru că asupra structurii podurilor acționează cauze chimice, fizice și mecanice produse de mediul ambiant, acțiunea omului etc., cu rol în degradarea materialelor din care sunt construite podurile (betonul și fierul). Normele de protecție impun și ele efectuarea de lucrări de întreținere și reparații pentru prevenirea unor evenimente nedorite în exploatare.

Așa cum se spune în proiectul *Modernizare Pod peste râul Doamnei, Pitești*, … *„departe de a fi o simplă punte între două maluri, podul peste Râul Doamnei reprezintă mai degrabă un simbol pentru acest oraş important al României; reabilitarea acestuia este o dovadă a angajamentului Primăriei Municipiului Piteşti de a oferi cetăţenilor un oraş de care să fie mândri, care să poată realiza fără obstacole legătura cu zona Argeşului; căci, un oraş modern, beneficiind de infrastructură reabilitată şi sisteme moderne de supraveghere a traficului este, cu siguranţă, un loc pe care piteştenii îl pot numi cu drag acasă”*[7].

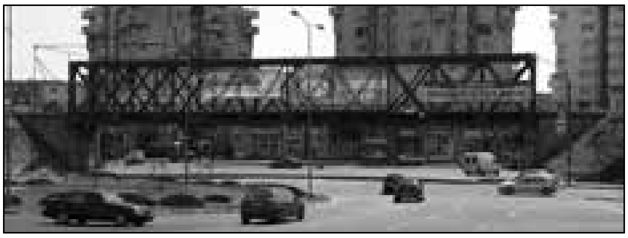

Fig. 3. – Podul metalic de cale ferată pe linia Pitești-Curtea de Argeș (Pitești, zona Calea București)

Un alt pod celebru este podul din zona Calea București, situat pe calea ferată Pitești-Curtea de Argeș. Calea ferată, construită între 1895 și 1898, și multe din gările situate de-a lungul ei (Bascov, Merișani, Băiculești), dar și cea mai cunoscută, cea din Curtea de Argeș, au fost proiectate tot de inginerul Elie Radu și André Lecomte du Nouy, arhitectul regelui Carol I. Elie Radu a fost alături de inginerul Anghel Saligny unul din cei ce au coordonat marile proiecte de construcții naționale de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX.

Podul feroviar, cu lungime de circa 50 de metri, este de formă dreptunghiulară, cu o singură deschidere, sprijinit pe culei, din grinzi metalice cu zăbrele, solidarizat transversal superior la torsiune și cale de rulare la partea inferioară. Trebuie menționat că în Pitești funcționează de peste 90 de ani o întreprindere de construcții de poduri metalice pentru căi ferate. Pe teritoriul municipiului sunt mai multe poduri feroviare însă mai reduse ca gabarit: podul cu trei căi de linie peste strada Tudor Vladimirescu, podul din Târgul din Vale, podul de la strada Râurilor, podul de la strada Sfânta Vineri și podul de la strada Crinului. Poduri și podețe rutiere se găsesc peste tot pe teritoriul municipiului, pe principalele artere de circulație, servind scopului pentru care au fost proiectate și construite. Poduri rutiere dar și pietonale executate din beton armat sau fier și lemn se mai găsesc și în parcurile „Trivale” (amenajat la începutul secolului XX) și „Ștrand” (amenajat în anii 60 ai secolului XX) atât de dragi piteștenilor.

[6] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Pitești 600-Studii și comunicări,* Muzeul Județean Argeș, Pitești, 1986, p. 179.

[7] http://www.pod-peste-raul-doamnei.ro/?p=1

Un model „electracy” pentru un Piteşti virtual

dr. Marin TOMA

1. Virtual şi real în lumea monumentelor

De-a lungul istoriei societăților umane, principala forță generatoare de energii pentru construirea viitorului a fost întotdeauna cunoaşterea trecutului. Ea a permis omului să se descopere pe sine, să îşi raporteze dorințele şi pasiunile la poveşti trecute, rămase în amintirea materială a umanității şi exprimate prin imagini şi texte, prin construcții şi alte obiecte căutate asiduu de arheologi şi vânători de comori. Astăzi, varietatea monumentelor istorice este una bogată şi orice demers cultural o poate oricând îmbogăți. Biserici, case memoriale, clădiri vechi cu funcții administrative, morminte şi cruci, poduri şi drumuri, cărți şi alte forme şi materiale de scriere, arealuri geografice etc. Toate sunt exemple de monumente pe care le regăsim în fiecare localitate a României şi nu numai. Astăzi nu puține sunt opiniile care consideră, pe bună dreptate, că şi oamenii sunt monumente. Acei oameni care prin spiritul şi voința lor au şlefuit epoca lor, punând piatră după piatră pe drumul societății umane.

Timpurile se schimbă şi epocile umane se succed şi se scurtează pe măsură ce ne apropiem de ultracontemporaneitatea pe care o trăim în prezent. Obiceiul istoricilor de a împărți istoria umană cunoscută în felurite etape este acum supus unei provocări autentice. Viteza cu care se derulează existența grupurile de oameni a generat o durată a epocilor istorice mult mai redusă în comparație cu secolele trecute. Marea majoritate a societății noastre este deja adaptată lumii virtuale şi cu greu ne mai putem închipui viața cotidiană în absența realității virtuale. Dincolo de pericolele pe care o serie de lucrări le-au identificat cu privire la raportul dintre virtual şi real, precum şi construcția filosofică şi fizică asupra realității, considerăm că şi monumentul trebuie să ajungă în virtual. Monumente ale creației omenirii sunt şi vor fi peste zeci de ani cd-urile şi dvd-urile din prezent, în timp ce discurile şi casetele, precum şi mijloacele lor de redare sunt în timp ce scriem aceste rânduri deja obiecte valoroase în muzee şi colecții private. Colecțiile digitale de cărți sunt un alt exemplu. Şi exemplele pot continua. Cunoaştem cu toții felul în care anumite locații urbane au devenit simboluri ale existenței unui popor (Agora greacă sau Piața Independenței). Ele sunt prin semnificația lor adevărate monumente ale istoriei lumii (fiecare popor are o piață a independenței). Credem însă că forumurile online cele mai vizitate, blogurile cele mai citite care creează lideri de opinie şi site-urile de socializare au înlocuit într-o oarecare măsură agora „reală”.

Noi credem că în prezent societatea umană poate realiza o simbioză a realului şi a virtualului, una necesară supraviețuirii primului în acea formă care să ne amintească de tradițiile şi de obiceiurile trecutului. Lumea virtualului este la îndemâna noastră. Depinde de noi cum o folosim. Gregory Ulmer este unul dintre oamenii care au intuit felul în care lumea virtuală va afecta şi influența lumea reală, obişnuită[1]. Transformărilor pe care toate aceste noi instrumente ale vieții noastre le-au produs în cadrul cotidianului, Ulmer le-a creat termenul de *electracy*. Profesorul american a aplicat elementele de *electracy* în activitatea sa pedagogică, implicând activ cultura electronică în procesul de predare şi chiar şi în dialogul şi relația dintre student şi profesor. Efectele *electracy* sau, ca să fim mai expliciți, efectele noii lumi virtuale pot fi cu mare uşurință adaptate şi utilizate chiar şi în ceea ce priveşte monumentele. Un prim exemplu în acest sens, în ceea ce comunitatea internațională denumeşte „electronic monuments”, este un proiect inițiat de EmerAgency care îşi propune construirea unei „versiuni electronice” a Muntelui Rushmore sub forma unei proiecții holografice instalată într-un parc din apropiere[2]. Prin urmare, putem aduce virtualul în lumea reală sau putem, de asemenea, merge cu lumea reală în virtual atunci când recreem acolo pe baza realităților istorice, monumente ale trecutului, acum pierdute. *Online-ul* este spațiul în care în prezent, pe diferite site-uri culturale, putem parcurge în 3D sau 2D o serie de spații monumentale, distruse total sau parțial. De asemenea, arheologia poate pe baza programelor informatice să refacă un sit arheologic pe baza descoperirilor realizate. Toate aceste realități tehnologice pot fi instrumentele pe care oamenii să le utilizeze în crearea unor lumi *electracy.* Spre exemplu, am putea utiliza virtualul pentru a reface lumea unui oraş într-o anumită perioadă. Poate chiar Piteştii începutului de secol XX. O aplicație online care să redea urbanistica oraşului, rețeaua de străzi, precum şi parcurile, restaurantele, hotelurile, târgurile etc., în

[1] Gregory L. Ulmer, *Electronic Monuments,* University of Minnesota Press, 2005.

[2] http://www.clas.ufl.edu/users/glue/Rewired/ulmer.html; http://emeragency.electracy.org/projects/florida-rushmore

care să avem personaje istorice redate conform realităţii, în care să fie înregistrate discursuri şi documente de epocă, în care să răsune muzica vremii ar fi cel mai puternic instrument cultural pentru societatea argeşeană şi nu numai.

2. Monumente piteştene la început de secol XX

Având în vedere cele descrise mai sus, am ales să ne aplecăm privirea asupra a două documente pe care ni le aduc în contemporaneitate Monitoarele oficiale din 1908. Prin natura lor, documentele juridice elaborate de Tribunalul Argeş ne oferă informaţii importante legate de o serie de clădiri şi monumente ale Piteştilor acelei perioade. Cele două acte nu doar că ne descriu imobilele scoase la licitaţie, ci ne oferă date importate despre locaţia acestora şi despre construcţiile aflate în vecinătate şi despre proprietarii lor. Astfel, Tribunalul Argeş încuviinţează lichidarea falimentului lui Vasile Angheloff şi scoate la vânzare prin licitaţie publică averea sa[3]. Regăsim, în afară de imobilele din Vâlcea şi 2 gospodării în Piteşti:

Strada Şerban-Vodă

O pereche de case de zid cu 2 etaje şi cu 2 faţade, adică: o faţadă în str. Alex. Lahovari No. 18, şi a 2-a faţadă în str. Industriei No.2, în etajul de jos o prăvălie cu magazie; iar în etajul de sus 2 apartamente de locuit, având cel cu faţada în str. Alex. Lahovari No. 18, patru camere, o sală, o bucătărie şi o magazie jos, şi celalt apartament cu faţada în str. Industriei No. 2 compus tot din 4 camere, un antreu, o bucătărie, o magazie jos şi 2 comodităţi comune ambelor apartamente; evaluate în total la suma de lei 38.222.

O altă pereche de case de zid pentru locuit, cu faţada în strada d-na Bălaşa No. 33, compuse dintr-un singur apartament, având 8 camere cu 2 antreuri, o bucătărie subsol, 2 pivniţe alături de bucătărie, 2 comodităţi suprapuse, un grajd, construcţie de zid, cu o cameră pentru servitori; o magazie, un şopron pentru trăsuri cu două intrări şi un chioşc, aceste din urmă din scânduri; evaluate în total la suma de lei 19.801[4].

Într-o altă decizie a Tribunalului Argeş de la începutul anului 1908, se scoate la vânzare averea lui Hagi Hristea Vasiliu din Piteşti, la cererea moştenitorilor acestuia, Raiciu Vasiliu, negustor din Piteşti, Ivanciu Vasiliu (Sofia) şi Maria Marcu Nicolof (Accear-Bulgaria). Între imobilele scoase la vânzare prin licitaţie descoperim[5]:

1) Hotel Dacia. Acest imobil se află situat în strada Şerban-Vodă No. 126, 128 şi 130 Pitesti, este compus din 2 etaje. Etajul de jos, având 5 camere destinate pentru pasageri în aripa stângă, iar in aripa dreapta având o sală de cafée chantant cu 3 camere şi o cameră servind pentru bucătărie. În faţă, acest etaj de jos este prevăzut cu 2 prăvalii, din care una este ocupată de un biurou, iar cealaltă de o cafenea, cum şi o pimniţă şi latrine. Etajul de sus fiind prevăzut cu 16 camere ce servă pentru pasagerii hotelului. Întreg acest imobil este făcut din zid şi acoperit cu tinichea. În grădină, în fund, se află o sală construită din blăni, şi care servă de cafée chantant pe timpul verei; deasemenea o scenă de blăni tot în grădină şi servind la acelaşi scop. În fundul curţii o construcţie din zid acoperită cu tinichea şi compusă din 3 camere de locuit şi 2 magazii şi o bucătărie deasemenea din zid şi acoperite cu tinichea, începându-se licitaţia pentru acest imobil dela suma de lei 70.000. Hotel Dacia se învecineşte: la răsărit cu Eftimie Ionescu, la apus cu proprietatea d-lui Fostiropol, la miazăzi cu şcoala de băeţi No. 1 şi la miazănoapte cu str. Şerban-Vodă.

---

[3] Monitorul Oficial, No. 245, joi, 7 (20) februarie 1908, pp. 9158-9159.

[4] Am ales să păstrăm scrierea folosită în documentul oficial pentru că este uşor de înţeles pentru cititor şi pentru că poate fi ea însăşi un monument.

[5] Monitorul Oficial, no. 240, miercuri, 30 ianuarie/12 februarie 1908, pp. 8914-8916.

Hanul Gabroveni

2) Hotel Gabroveni. Acest imobil se află în acest oraş Piteşti No. 29-31 şi este compus din 2 etaje. Etajul de jos, aripa dreaptă, o prăvălie şi cu dependinţe, 3 camere, şi 3 camere servind pentru pasageri, cum şi cabine pentru latrină. Etajul de jos, aripa stângă: o prăvălie cu 2 camere şi 3 camere pentru pasageri cum şi 2 cabine pentru latrine. În etajul de sus în aripa din dreapta, 9 camere pentru pasageri, având 2 cabine pentru latrină. Tot în acest etaj, în aripa din stânga, 8 camere de locuit cum şi 2 cabine pentru latrină. Întreg acest imobil este construit din zid şi acoperit cu tinichea, având şi 2 pimniţe. În curte se află următoarele dependinţe: o magazie construită din lemn şi acoperită cu tablă, servind la depozitarea de cereale; o ghieţărie de zid şi acoperită cu şiţă: un grajd din zid şi acoperit cu tablă, fiind prevăzut cu 2 despărţituri, având şi pod pentru nutreţ; un şopron din lemn învelit cu tablă. În grădină: o magazie din lemn, acoperită cu tablă şi un şopron din lemn învelit cu şiţă. Brutăria. Clădirea ce servă brutăriei este situată în acest oraş Piteşti, str. Sf. Vineri No…, alături de hotelul Gabroveni, construcţia e din zid şi acoperită cu tablă, se compune din o prăvălie, în dos o cameră pentru cuptor şi 2 camere în dosul cuptorului. Se mai află şi o magazie din zid acoperită cu tablă, servind pentru depozitarea făinei. Întregul acest imobil descris mai sus are următoarele învecinări: la răsărit cu str. Sf. Vineri, la apus cu Agate Vasiliu, la miazăzi cu Dinu Brutaru şi la miazănoapte cu proprietatea Raiciu-Vasiliu, începându-se licitaţia dela suma de lei 70.000.

3) Imobilul din strada Sf. Vineri No. 114. Imobilul acesta se află situat în oraşul Piteşti, strada Sf. Vineri No. 114, şi se compune din 4 camere şi un antreu, având o sală în faţă. Clădirea este făcută din bârne zidite şi acoperite cu tinichea, trei din camere sunt zugrăvite, iar una spoită, fiind însă toate camerile pardosite pe jos. Aceste case au şi o pivniţă. Pe lângă curtea ce se află în faţă acest imobil are şi o gradină mare de pomi roditori, în care gradină se găseşte o clădire cu trei camere din bârne şi acoperită cu tablă, cum şi un bordeiu. Tot acest imobil se învecineşte astfel: la apus cu proprietatea Ţuţuianu Niţă, Ene Birjarul, fostă proprietate Dâmboviceanu, C-tin Cojocaru, Panait Cojocaru, la răsărit cu drumul de fer Piteşti-Curtea de Argeş, la miazănoapte cu str. Sf. Vineri şi la miazăzi cu Petcu Grădinaru, începându-se licitaţia pentru acest imobil dela suma de lei 6.000.

4) Imobilul din str. Sf. Vineri No. 116. Acest imobil se află situat în oraşul Piteşti, strada Sf. Vineri No. 116, cu curtea lui şi se compune din 3 camere şi o sală în faţă, şi este construit din bârne şi acoperit cu tinichea; un grajd din zid, cu trei încăperi şi acoperit cu şiţă, cum şi un şopron de lemn, învelit de asemenea cu şiţă. Tot acest imobil se învecineşte după cum urmează: la răsărit cu drumul de fer, la apus cu imobilul Hagi Cristea Vasiliu, la miazănoapte cu str. Sf. Vineri şi la miazăzi cu imobilul Hagi Cristea Vasiliu, începându-se licitaţia dela suma de lei 4.000.

5) Imobilul din str. Sf. Vineri No. 118. Acest imobil se află situat în oraşul Piteşti, str. Sf. Vineri No. 118 şi se compune dintr-un corp de case cu două camere, având ca dependinţe o cameră ce servă pentru bucătărie. Imobilul este construit din bârne, cu zid şi acoperit cu tinichea. Curtea o are acest imobil pe jumătate cu curtea caselor de alături şi care nu sunt încă terminate. Acest imobil se învecineşte după cum urmează: la apus şi miazăzi cu imobilele Hagi Cristea Vasiliu, iar la miazănoapte cu str. Sf. Vineri şi la răsărit cu drumul de fer. Se menţionează că grădina din fund se va lua proporţional de toţi ceice vor lua imobilul dela No. 3, 4 si 5, începând din str. Sf. Vineri şi până în drumul de fer, începându-se licitaţia dela suma de lei 3.000…

Documentele prezentate de noi mai sus ne oferă informaţii foarte preţioase despre vechile clădiri ale Piteştilor de la începutul secolului al XX-lea, în special despre complexul de monumente reprezentat de imobilele de pe strada Sfânta Vineri. Ele sunt în acelaşi timp şi un prilej bun pentru a încerca să redescoperim viaţa socială de atunci, să refacem traseul vieţii negustoreşti, cel al călătorilor care poposeau în hotelurile Dacia şi Gabroveni. De asemenea, utile ar fi reţetele felurilor de mâncare pregătite în bucătăriile acestora, tipurile de mobilă întrebuinţată, precum şi cunoaşterea legăturilor umane dintre piteştenii de acum o sută de ani. Ţinând cont şi de cele amintite la începutul scrierii noastre, poate că o construcţie virtuală a vechii străzi Sf. Vineri în viitorul apropiat nu este doar o utopie.

Viața religioasă şi evoluția demografică a Piteştiului în epoca modernă

prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

Bisericile altor confesiuni creştine din Piteşti (calvină, luterană, gregoriană, catolică)

Piteştiul, aflat la întretăierea unor importante drumuri comerciale care legau câmpia de deal şi munte, a reprezentat o atracție de câştig pentru negustori, meseriaşi care au început să se aşeze în oraş, unii dintre ei provenind din Transilvania. Aceştia nu erau ortodocşi, ci catolici, calvini, luterani, gregorieni şi au cerut autorităților locale, laice şi bisericeşti, dreptul de a-şi construi un lăcaş de cult propriu. Cele mai vechi cereri păstrate în arhiva Mitropoliei Argeşului sunt din 1833 şi aparțin catolicilor din mahalaua Sfânta Vineri, armenilor, dar şi a evreilor[1].

Unele din aceste cereri nu au fost rezolvate, repetându-se în 1847 şi 1853. Autoritățile locale au tergiversat îndeplinirea acelor rugăminți ale locuitorilor Piteştiului de alte confesiuni, petiționarii fiind purtați de la o autoritate la alta, întârziindu-se chiar hotărârea domnitorului din 1853 de a se aproba construirea unor biserici sau capele de alt rit decât ortodox în Piteşti. Pentru a se aproba asemenea cereri, se cere, Ocârmuirii județului Argeş, de către Departamentul Trebilor Bisericeşti, întocmirea unei catagrafii care să înregistreze numărul familiilor de catolici, luterani sau calvini, de când este stabilită respectiva familie în Piteşti, dacă este proprietară sau chiriaşă, ce ocupații au. Ca urmare a acestei decizii din 1 august 1847, aflăm date statistice foarte interesante despre locuitorii Piteştiului de alte confesiuni decât cea ortodoxă. Astfel, în urma recensământului efectuat de către polițaiul local, se relevă că în 1847 erau în Piteşti 21 de familii catolice (*papistaşe*), 8 familii luterane sau protestante şi doar două familii calvine[2].

Primul *preot* calvin a sosit în Piteşti în 1847, închiriind, pentru oficierea slujbelor specifice acestei confesiuni, casele unei localnice din mahalaua Buliga[3].

Armenii din Piteşti, între 10 şi 20 de familii, după propriile lor declarații, i-au cerut domnitorului în 1853 dreptul de a-şi întemeia o biserică proprie, *de religiune creştină dogmatică prin Sf. Grigorie al Armenii Mari*[4] arătând, în acelaşi context, că, dacă ar avea biserică proprie, foarte mulți armeni s-ar aşeza în Piteşti şi ar contribui la popularea şi înfrumusețarea oraşului. Dorința armenilor de a avea biserică proprie se împlineşte abia în 1857, când primesc aprobările necesare din partea autorităților centrale laice şi mai puțin din partea autorităților bisericeşti, recte episcopul Climent[5].

Comunitatea armeană din Piteşti, gregoriană cum i se mai spunea în epocă, dispunea de un lăcaş de cult propriu. Potrivit unui testament semnat la 10 octombrie 1875 de Mairom Ovanes, se lăsa *jumătate din venitul unei prăvălii cu ulicioară şi case deasupra din Bucureşti, de pe calea Mogoşoaiei pentru întreținerea Bisericii armene din Piteşti şi pentru şcoala de băieți şi pensionatul de fete din Piteşti*, iar cealaltă jumătate pentru aceleaşi instituții din Bucureşti. Dacă mențiuni despre Biserica gregoriană se regăsesc frecvent în documentele epocii studiate, despre cele două aşezăminte de şcoală acestea lipsesc. Nu se ştie dacă au fost înființate sau nu. Cert este că sora răposatei, Antica Cerchez, propunea epitropilor Bisericii armene din Piteşti, la 19 martie 1890, să doneze bisericii respective suma de 20.000 de lei pentru a se şterge procesul dintre aceasta şi biserică[6] pe tema moştenirii lăsate de doamna Ovanes. Existența unui proces între cele două părți relevă faptul că executorii testamentari ai răposatei nu i-au dus la îndeplinire ultimele dorințe şi, deci, cele două şcoli prevăzute în testament nu au fost înființate. Conform unei liste cu enoriaşii Bisericii armene din 24 ianuarie 1890, alcătuite cu ocazia alegerii epitropilor acestei biserici, în Piteşti, la data respectivă existau 28 de familii care aparțineau ritului gregorian[7], destul de numeroşi pentru înființarea, cel puțin, a unei şcoli, care să fie frecventată de copiii acestei comunități religioase.

Astfel, în 1887, locuitorii Piteştiului de alte confesiuni decât cea ortodoxă dispuneau de propriile biserici. Informații despre acestea sunt oferite cu prilejul unei decizii a Primăriei Piteşti din 17 martie 1887 de a cere epitropilor bisericilor luterane, calvine, catolice, gregoriene informații despre numărul enoriaşilor, modul de alegere a epitropilor şi numele acestora, precum şi date despre veniturile şi cheltuielile bisericilor[8].

[1] Mavrodin, Teodor, *Op. cit.*, p. 223.
[2] Mavrodin, Teodor, *Op. cit.*, p. 222. Din aceeaşi lucrare aflăm că majoritatea acestor locuitori aveau locuințe închiriate, singurii proprietari fiind spițerul Iosif Aitel, luteran, şi Carol Sekel, doctor, de confesiune calvină (p. 222).
[3] Ibidem.
[4] Ibidem, p. 223.
[5] Ibidem, p. 224.
[6] DGAS, filiala Argeş, *fond Primăria Piteşti*, ds. 25/1890, f. 1,5.
[7] Ibidem, ds. 13/1890-1892, f. 2.
[8] Ibidem ds. 20/1887-1888, f. 1.

Catolicii şi-au construit propria biserică în 1868, cu hramul Sfinţilor Petru şi Pavel. În 1884, în această biserică slujea un singur preot, iar întreţinerea acesteia, ca şi salariul preotului, erau asigurate din chiriile unor case *din culoarea de roşu*[9].

Lăcaşul de cult calvin data din 1861, nu avea hram[10] şi era organizat pentru 28 de familii calvine şi 12 familii parţial calvine. Pentru acesta, alegerea epitropilor se făcea o dată la trei ani, prin *vot verbal*[11] al tuturor enoriaşilor; se alegeau şapte epitropi. În 1884 era deservit de un preot[12]. Veniturile acestei biserici erau asigurate de *o vie şi nişte case, precum şi de organizarea unui bal în beneficiul Bisericii*[13]. Cheltuielile de întreţinere a acestui cult se ridicau la 200 de lei anual şi erau constituite de plata preotului şi a învăţătorului, reparaţia clădirii şi dările către stat.[14] De asemenea, biserica dispunea şi de un loc din Bulevardul Elisabeta, pe care epitropii săi doreau să îl vândă în 1887 şi pentru care acţiune cer acordul primăriei.[15]

Biserica gregoriană (armenească) avea hramul Sfântului Ion şi fusese construită în 1862. În 1884 nu a funcţionat, neavând preot. În aprilie 1887 îi erau arondate doar 17 familii. Epitropii erau aleşi pentru trei ani, la data respectivă epitropi fiind trei persoane: I. Serafim, Tache Nazar şi preotul. Venitul era mai mic decât cheltuielile: 800 de lei anual, cheltuielile anuale ridicându-se la 1050 de lei anual, biserica întreţinându-se astfel cu greutate şi mai ales din donaţiile enoriaşilor[16].

Biserica luterană nu avea hram, fiind construită în 1855 în culoarea de negru**.** Dispunea în 1887 de 100 de *suflete*, iar alegerea epitropilor se făcea prin organizarea unei adunări generale, la fiecare doi ani. Se alegeau câte patru epitropi, din care doi se reînnoiesc la fiecare doi ani. În 1887 epitropi ai Bisericii luterane erau: Mihai Lehrer, F.Q. Keller, Paul Blucher şi Frantz Lehrer.

Biserica nu dispunea de venit propriu, se întreţinea din „ofrandele gratuite ale unor membri, din dări ale împăratului german şi ale locuitorilor, precum şi prin organizarea unui bal de binefacere de către Gustav Adolph”[17]. Preot în 1887 era Vorhaver, care întreţinea şi o şcoală, în care, pe lângă limba română obligatorie, se mai învăţa şi limba germană. Din taxa de şcolarizare a elevilor acestei şcoli se suportă cheltuielile şcolii şi „se mai sporeşte şi leafa preotului”[18].

Între Primăria oraşului Piteşti şi reprezentanţii comunităţilor catolice, calvine, luterane, a existat în 1885 un proces rezultat dintr-o decizie a Primăriei din 16 iunie 1885 privind strămutarea cimitirului acestor comunităţi din Valea Stanei, deoarece era situat lângă sursele de apă ale oraşului pe care le putea infesta[19].

Biserica armenească

În principiu, reprezentanţii acestor comunităţi erau de acord cu strămutarea, divergenţele decurgând din faptul că Primăria Piteşti nu acorda despăgubirea de 10.000 de lei solicitată şi punea la dispoziţie pentru noul cimitir doar 1,5 ha, deşi suprafaţa expropriată era de 2,5 ha. Conflictul s-a rezolvat printr-o soluţie de compromis: cele patru confesiuni au primit un spaţiu propriu pentru amenajarea unui cimitir.

În concluzie, Biserica fusese, alături de domnie, una din instituţiile fundamentale ale Evului Mediu. Odată cu epoca modernă, Biserica începe să piardă teren ca instituţie în favoarea, în special, a şcolii. Se observă şi din prezentarea succintă a situaţiei bisericilor din Piteşti din perioada 1821-1918 că acestea pierd subvenţiile oferite de stat, moşiile lor sunt expropriate şi pe acele locuri se construiesc grădini publice, palate administrative. Statul intervine brutal uneori în viaţa religioasă, dărâmând anumite lăcaşuri de cult, ajunse în ruină (cazul Schitului Buliga, dărâmat în 1898). Pierderea proprietăţilor bisericii este imaginea cea mai plastică a reducerii rolului bisericii în societatea românească modernă.

[9] Ibidem,ds. 21/1884-1885, f. 75.
[10] Ibidem.
[11] Ibidem, ds. 20/1887-1888, f. 2.
[12] Ibidem, ds. 21/1884-1885,f. 13.
[13] Ibidem.
[14] Ibidem.
[15] Ibidem, f. 6.
[16] Ibidem, f. 3.
[17] Ibidem, f. 4.
[18] Ibidem.
[19] Ibidem, ds. 51/1885-1886, f. 1.

Monumentul Eroilor din Războiul de Întregire a Neamului din cartierul Găvana

prof. Ion I. ȘTEFAN

Participarea regimentelor argeşene şi muscelene la marea campanie militară dintre anii 1916-1918, se înscrie în seria momentelor de referinţă din istoria poporului român la care şi-au adus contribuţia locuitorii de pe aceste meleaguri. Unităţile militare în care au luptat de multe ori umăr la umăr soldaţii argeşeni şi musceleni au fost: Regimentul 4 Infanterie-Piteşti, Regimentul 28 Infanterie-Piteşti, Regimentul 2 Vînători-Piteşti, Regimentul 30 Infanterie-Cămpulung-Muscel, Regimentul 70 Infanterie-Muscel, Regimentul 15 Artilerie-Curtea de Argeş.

Monumentul Eroilor din Războiul de Întregire a Neamului din cartierul Găvana

Tratatele internaţionale încheiate în cadrul Conferinţei de pace de la Paris-Versailles au recunoscut dreptul României asupra teritoriilor sale istorice intrate în mod samavolnic sub autoritatea altor state. Astfel, coroana României era reîntregită cu perlele care lipseau: Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banatul, Crişana şi Maramureşul.

Pierderile de vieţii omeneşti din anii primei conflagraţii mondiale au determinat o datorie morală, aceea de a-i comemora în fiecare an pe cei care au pierit pe câmpul de luptă. La nivelul naţiunilor, această datorie s-a materializat prin Tratatul de la Versailles, care introducea obligativitatea întreţinerii mormintelor ostaşilor îngropaţi pe teritoriul statelor respective şi de a ridica monumente închinate acestora.

Numeroşi luptători argeşeni şi-au pierdut viaţa în condiţiile extrem de dificile în care s-a purtat acest război, în care armata română a intrat în mare parte nepregătită. Memoria eroilor argeşeni a fost cinstită prin monumente şi îngrijirea cimitirelor aflate pe tot teritoriul judeţului Argeş. Un asemenea monument a fost ridicat în fosta comună Găvana, devenită în perioada reorganizării administrative, 1950-1957, cartier al oraşului Piteşti. Localitatea Găvana este atestată din punct de vedere documentar în anul 1649, în timpul domniei lui Matei Basarab (1632-1654).

Monumentul dedicat eroilor din comuna Găvana, judeţul Argeş, a fost dezvelit, în prezenţa autorităţilor locale, în anul 1930. Construcţia este opera artistului plastic Ioan/ Ianis Kagheorghis, cel care, alături de Nicola Kagheorghis sau Jean Mezzaroba, a proiectat şi construit şi alte monumente închinate eroilor, în diferite localităţi argeşene şi muscelene. Monumentul dedicat eroilor din comuna Găvana, astăzi cartierul cu acelaşi nume, se găseşte actualmente în partea de Nord a oraşului Piteşti, într-o amplasare care îi sporeşte maiestuozitatea.

Monumentul este format dintr-un postament de ciment în trepte, cu o coloană paralelipipedică, cu secţiune dreptunghiulară. Construcţia din calcar de Albeşti se termină cu un capitel pe care este amplasat un vultur cu aripile desfăcute, turnat din bronz. Frontispiciul este decorat cu basorelief, reprezentând un ostaş, iar deasupra capitelului este reprezentat un basorelief ce redă o cască, o spadă şi o teacă. La baza coloanei se găsesc incrustate numele celor 46 de eroi care s-au jertfit pentru cauza naţională. În fiecare an, de Ziua Eroilor, elevii şi locuitorii cartierului le aduc un pios omagiu.

Istoria unui monument – Crucea eroilor

prof. Virgiliu MARTINESCU, prof. Marius CHIVA

În primăvara anului 1944, asupra oraşului Piteşti şi a comunelor judeţului Argeş (Geamăna, Gorgani, Mârghia, Călineşti, Lunca Corbului, Fâlfani, Oarja) au avut loc mai multe atacuri ale bombardierelor aviaţiei anglo-americane. De la primul bombardament (4 aprilie 1944), vreme de trei luni şi jumătate, spaţiul aerian al judeţului Argeş a fost survolat zilnic, în jurul prânzului şi la miezul nopţii, de sute de bombardiere *Douglas*, americane, şi de avioane engleze de vânătoare. Au fost doborâte în Argeş 13 bombardiere, dintre care unul a căzut în incinta Regimentului 1 Vânători din Piteşti. Cel mai crunt bombardament a fost, însă, cel din sâmbăta Paştelui, 6 mai 1944, ora 14.00, bombele distrugând Târgul din Vale, Biserica Sf. Ilie, Liceul „I.C. Brătianu", Turnătoria Nicht, Ţesătoria, Abatorul, Gara Sud. Au căzut 216 bombe, s-au înregistrat 176 de morţi, 408 grav răniţi, 152 de case distruse, 105 case avariate.

La Comandamentul Diviziei a III-a din Piteşti au murit zece militari, în amintirea cărora s-a ridicat un monument funerar în curtea Comandamentului, pe locul unde au fost omorâţi de bombe militarii din adăpost. Comandamentul Diviziei a III-a se afla pe Bulevardul Elisabeta, nr. 2, azi acolo se află Grădiniţa nr. 2, din Bulevardul Republicii, nr. 84. Pe clădirea fostului Comandament, acum sediul Grădiniţei, s-a fixat o placă, având următorul conţinut: "CASA DR. PETRE FLORESCU CONSTRUITĂ ÎN ANUL 1887. ÎN PERIOADA 1941-1946 AICI A FUNCŢIONAT COMANDAMENTUL DIVIZIEI 3 INFANTERIE". Într-o perioadă aici a fost comandant Mareşalul Ion Antonescu.

Monumentul aflat în curtea Comandamentului, pe locul unde au murit eroii militari a fost distrus când clădirea a fost preluată de armata sovietică, iar în 1960 a fost preluată de Sfatul Popular. Nimeni nu a ştiut nimic de decenii despre soarta monumentului. Dr. Zicu Ionescu-Oarja s-a interesat la organele locale, la Armată, la Arhivele Militare, dar nimeni nu a fost în stare să dea vreun amănunt. Cercetând curtea Grădiniţei, a avut surpriza să găsească resturile monumentului distrus, aruncate lângă o casă vecină. Erau două blocuri masive de piatră de Albeşti, una spartă în două, în care a rămas baza crucii dispărute. Pe fiecare piatră sunt gravate cinci nume de eroi militari. Am fost anunţat imediat şi l-am informat pe primarul Tudor Pendiuc. La 22 aprilie 2002, acesta a dispus ca monumentul funerar să fie reconstituit, în memoria eroilor militari şi a tuturor victimelor cauzate de bombardamentele aeriene din 1944, în Piteşti. Nu a trecut mult timp şi monumentul a fot refăcut şi aşezat în spaţiul verde de la Cercul Militar, peste drum de clădirea fostului Comandament.

Crucea eroilor

De ziua Înălţării Domnului şi de Ziua Eroilor a fost reaşezată Crucea Memorială în amintirea eroilor militari căzuţi la datorie în timpul bombardamentului aerian american din 6 mai 1944 asupra Piteştiului. Atunci, la 13 iunie 2002, s-a făcut un gest reparator în memoria eroilor argeşeni. Eu, ca fiu al eroului Gheorghe Martinescu (directorul şi proprietarul ziarului "Presa", cel mai mare gazetar interbelic din Argeş) şi prof. Marius Chiva (referent la Centrul Cultural Piteşti), suntem recunoscători regretatului dr. Zicu Ionescu-Oarja şi primarului Tudor Pendiuc, principalii artizani ai refacerii monumentului.

Pe monument sunt gravate numele eroilor, pe ambele feţe: MAIOR DOMIŢIAN RADU, LT. REZ. GOMOIU I. ION, SERG. NICULESCU C. GR., CAP. ROTARU ION, SOLD. GRIGORE E. PETRE, CAP. NITA GH., FR ION. CTIN, SOLD. TR. MARTINESCU GH., SIRO ION, STEFAN C. CTIN., SLT. REZ. IVAŞCU MARIN, PLT. MAJ. TH., SERG. MAJ. REZ. UNGUREANU CTIN., SERG. ANDRONACHE GH., CAP. DRAGOMIR VASILE.

Pe faţa dinspre Cercul Militar, pe soclu, scrie: "13 IUNIE 2002 A FOST REFĂCUT ŞI DEZVELIT ACEST MONUMENT ÎNCHINAT MEMORIEI EROILOR CĂZUŢI LA BOMBARDAMENTUL DIN PRIMĂVARA ANULUI 1944. CU SPRIJINUL CONSILIULUI LOCAL PITEŞTI, PRIMĂRIEI MUNICIPIULUI PITEŞTI, GARNIZOANEI PITEŞTI, ASOCIAŢIEI NAŢIONALE "CULTUL EROILOR" FILIALA ARGEŞ".

Podurile lui Dimitrie Dima

drd. ing. Marius POSTELNICESCU

În acest an, la 9 august, se împlinesc 137 de ani de la naşterea la Piteşti a inginerului Dimitrie Dima, cel care provenea dintr-o familie de negustori, tatăl său fiind proprietarul unui mic depozit de lemne situat în apropiere de biserica „Sfânta Vineri”. Pe locul acestui depozit, el a construit, în anul 1901, casele în care a locuit până la dispariţia sa.

Cine a fost Dimitrie Dima? Dimitrie Dima a absolvit clasele primare şi gimnaziul în Piteşti, clasele liceale în Elveţia, la Zürich, iar diploma de inginer constructor o va obţine la Universitatea Ducală din Darmstadt. El se asociază, mai târziu, cu inginerul Tiberiu Eremie şi Gogu Constantinescu şi înfiinţează societatea de construcţii „Beton şi fier”, prima societate de acest fel din România care a folosit pe scară largă betonul armat, realizând între anii 1908 şi 1915 mai multe construcţii monumentale, în special poduri cu deschideri de 40-60 metri, în Moldova, pe râurile Siret şi Moldova, la Tupilaţi, Rogoaza, Răcăciuni, Adjudu Vechi, Dolhasca, Roman.

Casa Dima din Piteşti

Sub conducerea lui Dimitrie Dima s-a construit fabrica „Ţesătoria română” (Textila gară), înfiinţată pe 25 iunie 1907 ca societate anonimă cu capital de stat belgian. Iniţial acesta era de 800 000 lei, însă, în anul 1911, a fost sporit la 1500.000 lei. Fabrica a început să producă ţesături de bumbac, iar în 1911 a fost extinsă şi înzestrată cu noi utilaje: 104 războaie de ţesut, 2 bobinatoare pentru bumbac, 2 canetiere, 2 urzitoare etc.

Oraşul Piteşti, din punct de vedere al iluminatului public, era mult rămas în urmă faţă de alte localităţi din ţară. Primarul Ion Marinescu, la insistenţele cetăţenilor, a ofertelor unor firme de echipamente electrice, dar şi urmând exemplul altor oraşe, convoacă o şedinţă extraordinară a consiliului comunal la 28 aprilie 1911 şi aprobă introducerea iluminatului public. La 25 mai 1912, primar fiind Gh. M. Stănescu, s-a constituit Societatea Anonimă de Electricitate din Piteşti (SAEP) cu capital subscris de 600.000 lei, construindu-se prima întreprindere de distribuire a curentului electric (Uzina electrică din bulevardul Elisabeta, azi bulevardul Republicii). Alegerea terenului, ridicarea construcţiei uzinei electrice şi montarea celor două motoare Diesel a câte 200 C.P. s-au realizat sub conducerea lui Dimitrie Dima, astfel că, la 15 decembrie 1913, a început furnizarea curentului electric pentru iluminatul oraşului.

ing. Dimitrie Dima

În anul 1909, s-a forat, la Mărăcineni, prima serie de puţuri de captare pentru o cantitate de 3600 metri cubi de apă în 24 de ore. Dimitrie Dima este *autorul* Uzinei pentru alimentarea cu apă a Piteştiului situată în comuna Mărăcineni. Uzina Gropeni este dotată cu două motoare Diesel şi, de asemenea, tot atunci, este realizată prima conductă de refulare la castelul de apă. În perioada 1908-1912, Dimitrie Dima a construit, după planurile arhitectului Ion N. Socolescu, biserica „Sfânta Vineri”, una dintre cele mai mari construcţii de cult ortodox din România. Cele mai reprezentative realizări ale inginerului Dimitrie Dima sunt cele două poduri peste râurile Argeş şi Doamnei. Podul peste râul Argeş a fost construit în 1915 din beton armat şi refăcut după Primul Război Mondial, iar podul peste râul Doamnei a fost executat în anul 1912 şi, de asemenea, refăcut după război pe cheltuiala sa.

La începutul secolului al XX-lea, el a construit la Dragoslavele mai multe vile şi clădiri de utilitate pu-

blică: clădirea Poştei şi a Obştei moştenilor, podul de lemn de peste râul Dâmboviţa, Uzina electrică Dragoslavele fiind în 1910 prima comună electrificată din România, vile pentru familiile Catrinescu şi Catrinu, o vilă proprie la Podişor-Dragoslavele.

În timpul Primului Război Mondial, Dimitrie Dima a făcut parte din efectivul Regimentului 6 Artilerie din Piteşti, ajungând la gradul de căpitan. După război, el a proiectat şi ridicat în strada Trivale un monument care glorifică eroismul ostaşilor Regimentului 6 din perioada 1916-1918. Monumentul ce reprezenta un vultur carpatin a fost distrus în timpul bombardamentelor din 1944, iar astăzi soclul original este postament al bustului lui Tudor Vladimirescu.

Dimitrie Dima a fost prefectul judeţului Argeş în anul 1921 în timpul guvernului generalului Alexandru Averescu. A încetat din viaţă la 6 martie 1923, după o intervenţie chirurgicală, fiind înmormântat la Piteşti. În anul 1947 a fost reînhumat la schitul din comuna Dragoslavele. Ansamblul schitului cuprinde două vile, una construită de Dimitrie Dima şi cealaltă ridicată după planurile arhitectului D. Ionescu-Berechet în 1929, clădiri anexe şi un parc aflat pe o suprafaţă de 2,5 ha. În parc se află o bisericuţă din lemn, datată 1661, dăruită Patriarhului de credincioşii din Botiza-Maramureş. La 15 septembrie 1968 se deschide Liceul de Construcţii Industriale din cartierul Războieni, numit acum Dimitrie Dima.

Inginerul Dimitrie Dima va rămâne un simbol al municipiului Piteşti.

Bibliografie:

Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria Municipiului Piteşti*, Editura Academiei R.S.R., 1988

Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval Piteşti*, Editura Paralela 45, 2007

Petre Popa, *Piteşti 620 Memento*, Editura Paralela 45, 2008

Palatul Administrativ Argeş. Trecut, prezent şi viitor

notar stagiar Narcis-Viorel DANCIU

Pe Bulevardul Armand Călinescu, pe locul unde odinioară se afla schitul Buliga, se află sediul Muzeului Judeţean Argeş, una dintre cele mai vechi şi mai impozante clădiri ale oraşului Piteşti de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Premisa construirii acestui monument arhitectonic începe în 1864, odată cu vizitarea Piteştiului de către primul ministru de la acea vreme, Mihail Kogălniceanu care, observând situaţia clădirilor administrative, i-a propus domnului Alexandru Ioan Cuza ca până la edificarea noului sediu al Primăriei, aparatul administrativ să funcţioneze în două case aparţinând Schitului Buliga.

La 13/25 decembrie 1864, Mihail Kogălniceanu prezenta Adunării proiectul Legii Secularizării averilor mânăstireşti care avea să fie votat cu 93 voturi „pentru” şi 3 „împotrivă”. Drept urmare, averile mânăstireşti au fost secularizate, alocându-se în schimb 82.000.000 de lei. Din această sumă se scădeau însă 31.000.000 de lei, sumă ce era reprezentată de datorii ale Locurilor Sfinte. Vă puteţi întreba, desigur, ce legătură are această lege cu actualul sediu al muzeului judeţean. Răspunsul este unul cât se poate de simplu: această lege avea să ducă la decăderea schitului Buliga, contribuind în schimb la realizarea celei mai importante clădiri din oraşul Piteşti. Într-o ultimă încercare de a salva schitul, Episcopia Argeşului a invocat statutul de monument istoric al acestei aşezări. La cererea Prefecturii Judeţului Argeş, la 28 august 1898, Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice aprobă demolarea sfântului lăcaş, condiţionând ca, pe locul altarului, să se înalţe un monument comemorativ în care să se încadreze pisania originară, iar sub aceasta, „să se pună oasele din moaştele ctitorilor şi deasupra lor, piatra funerară”. Deşi Episcopia Argeşului atenţiona autorităţile că, fără aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care prin hotărârea din 19 septembrie 1898 a decis menţinerea Bisericii Buliga, demolarea bisericii va fi considerată un act profanator, Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice anunţa oficial, la 14 decembrie 1898, că Biserica Schitului Buliga va fi demolată.

Monument care marchează locul în care a fost biserica schitului Buliga, din Piteşti

Palatul Administrativ al Prefecturii de Argeş (1898 – 1899)

Muzeul Judeţean Argeş –

Muzeul Judeţean Argeş – corpul nou

Actualul sediu al Muzeului Județean Argeş a fost edificat în timpul mandatului prefectului Mihail Manolescu, după planurile arhitectului Dumitru Maimarolu, autor al proiectelor Palatului Patriarhiei şi al Cercului Militar din Bucureşti. În vederea edificării acestei clădiri, prefectura a contractat un împrumut de la Casa de Depuneri şi Consemnațiuni în valoare de 140.000 de lei, garantul acestui împrumut fiind guvernul României. Imobilul a fost realizat, din punct de vedere arhitectural, în stilul eclectic integrat academismului de scoală franceză, ce apela la repertoriul antichității clasice greceşti şi la renaşterea franceză. Clădirea cuprinde un demisol înalt şi două niveluri şi este realizată în plan simetric, în forma literei „U", având elemente ale arhitecturii greceşti, precum coloanele ionice, frontonul triunghiular situat deasupra intrării, cu basoreliefuri simbolice. Printre alte elemente arhitectonice, se pot observa goluri semicirculare, balustrade decorative, medalioane neutre precum şi bosaje puternic reliefate Plafonul casei scării încă mai păstrează pictura originală realizată de Iosif Materna în anul 1899. Alături de această clădire, au existat ca anexe tradiționale casa prefectului şi birourile funcționarilor. În anul 1950, în urma hotărârii Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român şi a Consiliului de Miniştri prin care se copia organizarea administrativ-teritorială sovietică, județele erau înlocuite de regiuni iar primăriile de consiliile populare. Din acest moment, în sediul Palatului administrativ va funcționa Consiliul Popular Argeş. Administrația publică îşi va desfăşura activitatea până în anul 1970, când spațiul a fost oferit Muzeului Județean Argeş, reînființat de administrația locală în anul 1955, sub denumirea de „Muzeul Regional Argeş".

În această clădire sunt astăzi adăpostite expozițiile de istorie şi ştiințe ale naturii, inaugurate în anul 1974, respectiv, 1977.

În anii '80, casa scării a fost decorată cu o galerie a foştilor voievozi români, realizată de pictori membri ai filialei Argeş a Uniunii Artiştilor Plastici din România. Creşterea colecțiilor a dus la necesitatea construirii unor noi spații destinate depozitării, cercetării şi valorificării acestora. Drept urmare, în perioada 1997-2004 au fost construite două noi corpuri, aflate în vecinătatea estică a vechii clădiri. Astfel, corpul B adăposteşte spatiile administrative, Muzeul Sportului Argeşean, biblioteca muzeului (care deține un număr de aproximativ 18.000 de volume), depozite şi laboratoarele secției de ştiințe ale naturii, iar corpul C cuprinde Galeria Națională de Artă Naivă, Planetariul şi sălile de conferință. Muzeul Județean Argeş în anul de grație 2013 „scrie" istoria trecutului, prezentului şi viitorului municipiului Piteşti.

Bibliografie

Academia Republicii Populare Române, *Istoria României, vol.IV*, Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1964.

Constantinescu Grigore, *Un monument medieval sacrificat: Biserica Schitului Buliga*, Revista *Restituiri*, Nr. 2(21), Piteşti, 2011.

Enciclopedia Argeşului şi Muscelului, Volumul III (L-R) , Muzeul Județean Argeş, Piteşti, 2012.

Moț E. Ovidiu, *Piteşti, o istorie în date*, Editura Pământul, Piteşti, 2008

Viața economică a Piteştilor la începutul sec. XX

prof. Iulia MIELCESCU

În primii ani ai sec. XX, odată cu dezvoltarea mai accentuată a economiei româneşti şi oraşul Piteşti s-a înscris pe orbita economică a României, în special în cadrul industriei uşoare şi alimentare, precum şi în alte ramuri prelucrătoare. Statistica locală din anul 1912 înregistrează în Piteşti următoarele unități economice : fabrici – 1 de tanin (din coajă de copaci), 2 de postav, 3 de pălării, 6 de gris, arpacaş şi faină, 1 moară cu aburi, 1 de frânghii; ateliere meşteşugăreşti – 3 argintari, 3 armurieri, 1 bazalt artificial şi ceramică, 2 boiangii, 4 croitori, 6 cizmari – pantofari, 6 curelari, 2 cuțitari, 3 giuvaergii, 12 lumânărari, 2 pielari, 2 frizeri; unități comerciale – 12 agenți comisionari – cereale, 27 băcani, 3 birtaşi şi 10 cârciumari, 11 brutari, 2 depouri faină, 6 cafenele, 7 cofetari, 2 măcelari, 5 bogasieri, 9 braşoveni, 4 magazine haine bărbăteşti, 2 de încălțăminte, 5 de porțelan, sticlărie şi cristal, 1 magazin de vopseluri, 13 magazine de manufactură, 6 hoteluri, 3 librării; alte unități – 3 birouri de arhitecți şi 5 de ingineri, 3 agenții de asigurare, 1 agenție de comisionari bancari şi de asigurări.

În preajma primului război mondial, mai sunt înregistrate două fabrici de frânghii şi talpă, 3 mori, 2 fabrici de băuturi gazoase, 1 fabrică de bere, atelierul mecanic, turnătoria de fier şi alamă (Gotwald Nicht şi M. Popovici), cea mai importantă unitate de acest fel din vestul Munteniei. În ceea ce priveşte industria textilă, un rol important în viața oraşului 1-a avut fabrica „Țesătoria română", ca societate anonimă cu capital belgian. În 1914 s-a înființat „Textila Românească" din Găvana care va contribui considerabil la sporirea rolului economic al Piteştiului[1]. În domeniul industriei alimentare, în 1908, a luat ființă moara „Progresul", proprietatea lui Hugo Mrazek, amplasată în Târgul din Vale, iar la 9 aprilie 1908 s-a deschis „Brutăria Populară", amplasată tot în Târgul din Vale, ca societate anonimă cu un capital de 100.000 lei[2].

În perioada 1908 – 1910, au început să producă la Piteşti 3 unități de mezeluri, cea mai importantă fiind cea a lui Leonard Stempel, înființată la sfârşitul anului 1909[3]. Dintre unitățile industriale înființate după 1910, mai amintim: Fabrica de tăbăcărie Găvana, fondată în 1912, Fabrica de tuburi de ciment, un atelier de sculptură în marmură, moara Pascalopol şi Fabrica de alambicuri şi aparate de aramă (Dinescu), ce avea reprezentanțe în diferite oraşe din România. Iluminatul public a fost până în 1913 o problemă serioasă a oraşului. În şedința extraordinară din 28 aprilie 1911, Consiliul comunal a hotărât introducerea iluminatului electric. La 25 mai 1912 s-a construit Societatea Anonimă de Electricitate- Piteşti (S.A.E.P.), prima întreprindere economică din oraş pentru producerea şi distribuirea curentului electric. După alegerea terenului şi ridicarea construcției sub conducerea inginerului piteştean Dimitrie Dima, s-au montat instalațiile mecanice şi electrice, la 15 decembrie 1913 a început furnizarea curentului electric pentru iluminarea oraşului[4].

În domeniul edilitar – gospodăresc s-au obținut rezultate remarcabile în primii ani ai sec. XX. Astfel, s-a elaborat „planul general de aliniere şi parcelare"[5] a oraşului, planul de sistematizare a localității, întocmit de inginerul H. V. Schmidt şi planul de alimentare cu apă[6]. În anul 1909 s-au forat primele puțuri pentru captarea apei, au fost instalate două motoare „Diesel" la uzina de apă, precum şi prima conductă de refulare la castelul de apă de la Mărăcineni.

În ultimele decenii ale secolului trecut, în Piteşti au avut loc o serie de realizări tehnice: terminarea construcției căii ferate, a stației C.F.R. Piteşti şi darea în folosință a liniei Bucureşti – Piteşti în anul 1872; construirea şi darea în folosință a depoului C.F.R. Piteşti în anul 1875; construirea podului de cale ferată pe linia Piteşti – Curtea de Argeş, cu o deschidere de 50 metri, în anul 1895. După 1900, în Piteşti, a construit mult inginerul Dimitrie Dima, fiu al oraşului. Între anii 1912 -1915 a ridicat podurile peste Râul Doamnei şi Argeş, la intrarea în Piteşti, cu câte 6 deschideri în arc de câte 30 metri. În anul 1913 a fost clădită Uzina electrică, de către acelaşi inginer, asistat de Constantin Buşilă, profesor la Politehnica din Bucureşti şi Nicolae Vasilescu-Karpen, membru al Academiei Române, cel care a supravegheat montarea instalațiilor şi a făcut recepția lucrărilor.

În domeniul arhitectural şi urbanistic se cunosc prefaceri importante. Se construieşte mult din zid, iar în zona centrală a oraşului apar clădiri cu parter şi 1 sau 2 etaje, construcția având o dublă folosință: spațiu comercial la parter şi locuință în partea superioară. Arhi-

tectura populară, deosebit de bogată în această zonă, împrumută mijloace de exprimare construcției de locuințe de la oraș. Ceardacurile și prispele se închid acum cu geamlâc, element care evoluează într-o varietate de forme. Acest gen de construcții se mai pot vedea și azi pe străzile Teiuleanu, Sf. Vineri, Târgul din Vale, Crinului, Victoriei, Republicii.

În 1908 inginerul Dimitrie Gh. Dima, împreună cu inginerii Tiberiu Eremie și Gogu Constantinescu, a înființat societatea de construcții „Beton și Fier", prima de acest gen din țara noastră. Un alt arhitect de valoare națională a fost Dimitrie Maimarolu, după proiectul căruia s-a construit Palatul Prefecturii, astăzi Muzeul Județean. După proiectul lui Ioan N. Socolescu, s-a construit în partea de jos a orașului biserica Sfânta Vineri pe strada cu acelati nume. În anul 1910, după planurile lui Eracle Lăzărescu, s-a construit Banca Populară, în maniera eclectismului de școală franceză, foarte la modă în țara noastră în acea perioadă.

Între 1912-1915, tot după planurile lui Eracle Lăzărescu, a fost edificat Palatul Justiției, cu fațada principală în stil neoclasic. În apropierea Piteștilor, pe domeniul ce a aparținut familiei Brătianu, s-a construit după planul arhitectului Lecomte du Nouy, biserica în care sunt înmormântați membrii acestei familii, iar între anii 1912 – 1915, au fost construite după planurile arhitectului Petre Antonescu castelul și antenansele ce pot fi văzute și astăzi în orașul Ștefănești.

Problema sanitară, deși una dintre prioritățile orașului, era greu de rezolvat, deoarece posibilitățile materiale ale primăriei erau reduse în raport cu nevoile. A fost înființat un azil, în urma inițiativei polițaiului care la 23 oct. 1908 a făcut un raport către prefect, arătând numărul mare de cerșetori, care „dădeau un aspect trist orașului", a celor fără locuință, hrană și îmbrăcăminte, a orbilor și schilozilor, care, oricât ar fi cerșit, „tot flămânzi rămâneau". În urma implicării factorilor de decizie din primărie și prefectură, a fost închiriat un local pe strada Șerban Vodă, cu 500 lei anual și au fost lansate liste cu subscripții către piteșteni. La 6 dec. 1908 azilul era înființat, iar comitetul de femei „Sprijinul Bătrânețelor"[7] a ajutat în mod deosebit acest stabiliment. Pentru îmbunătățirea asistenței medicale și pentru construirea unui spital, primăria a cedat suprafața donată de Chiriac Vasiliu, situată în strada I. C. Brătianu și a mai cumpărat de la Ana Bacria un imobil cu terenul aferent, realizând astfel suprafața necesară construirii spitalului. La 9 oct. 1908, 38.743 mp au intrat în proprietatea Direcției Generale Sanitare la colțul străzilor Brătianu și Cloșenești".

O altă necesitate vitală a orașului a fost planul de sistematizare întocmit la 10 dec. 1910. Planul prevedea extinderea rețelei de apă și canalizare, ocazie cu care întreaga suprafață a orașului putea fi acoperită cu clădiri în condiții salubre. În acest mod, fără exproprieri costisitoare, se puteau alcătui străzi bine aliniate, estetice, cu pante potrivite acolo unde terenul era accidentat, astfel ca ele să servească circulației normale. După rolul și nevoile fiecărei străzi, s-a avut în vedere forma și profilul potrivit destinației. Astfel au fost proiectate: străzi cu trotuare largi, plantate cu pomi umbroși pentru circulația pietonilor și trăsurilor (bulevarde); străzi largi cu pante ușoare pentru circulația carelor de greutăți și străzi de legătură mai strâmte, mai mult pentru accesul și deservirea locuințelor. După destinația străzilor se va determina lărgimea lor astfel: pentru circulația pietonilor și trăsurilor au fost proiectate bulevarde cu o lărgime totală de 18 m, având două trotuare a câte 4 m lărgime; iar pentru circulația carelor grele, străzi cu o lărgime totală de 14 m, cu două trotuare a câte 3 m lărgime; străzi de legătură de 10 m lărgime, cu două trotuare a câte 2,30 m lărgime.

Bulevardul existent pleca din S.E. orașului, începea de la bariera Prundu, sub denumirea de Bulevardul Elisabeta Doamna, trecea pe lângă gară și se continua în linie dreaptă până la grădina publică. Dincolo de grădină, bulevardul lua numele de Bulevardul Ferdinand și se continua până la strada Aurora. Conform planului de sistematizare, orașul putea fi împărțit în cartiere:

– Cartierul comercial, cuprindea partea de E a orașului, de la bariera Podului și străzile Bd. Elisabeta, Craiovei, Doamna Bălașa, Brătianu, Sf. Vineri și Eliade Rădulescu;

– Cartierul de locuințe era cuprins între străzile: Eliade Rădulescu, Viilor, Sf. Vineri, Valea Trivăii, până la bariera Podului;

– Cartierul de vile cuprindea S-V orașului, str. Craiovei, până la poalele platoului Trivale și cimitirului;

– Cartierul industrial se întindea în S-E orașului învecinat cu calea ferată Craiova – Pitești și Pitești – București și pe malul Argeșului.

Promenada cuprindea spațiul dintre Șerban Vodă și Doamna Bălașa, unde se aflau mici prăvălii, insalubre. Avându-se în vedere acest aspect, s-a hotărât demolarea caselor vechi, lăsându-se locul liber și crearea unei promenade publice care să înfrumusețeze centrul orașului. Grădina publică se afla în spațiul cuprins între Bd. Carol, Bd. Elisabeta și str. Egalității și constituia un loc de destindere pentru piteșteni, unde duminica și în zilele de sărbătoare evolua fanfara orașului, într-un foișor special amenajat.

La elaborarea planului de sistematizare s-a acordat o atenție deosebită Parcului Trivale, important loc de agrement al Piteștilor. Printr-o adresă din data de 16 martie 1902, aflăm că Primăria din Pitești s-a adresat contelui Thedus Graf Lubenschi din Austria, prin care s-au comandat: 25 bucăți brad, 1000 bucăți pin de Austria, 100 pin rigida, 25 pin cembra, 100 pin alb, 100 molid, 20 măslin sălbatic și 100 bucăți paltin[8]. Zece ani mai târziu, arhitectul Pinard din București prezintă Primăriei Pitești un plan propriu de înfrumusețare a orașului. La 28 mai 1913 Consiliul Comunal aprobă „amenajarea parcului Trivale și facerea eleșteului, conform devizului și proiectului prezentat"[9]. Aspectul

frumos al oraşului era asigurat de buna funcţionare a străzilor, podeţelor şi trotuarelor, de arhitectura clădirilor particulare şi instituţiilor de stat, de parcuri şi grădini, de iluminarea străzilor şi mai ales de curăţenie. La începutul secolului XX, în Piteşti, erau clădiri ca trebuiau demolate, „locuri virane pline de bălării şi alte murdării care vatămă sănătatea publică”[10]. Constatări de imobile insalubre făceau primăria şi poliţia, iar pe baza rapoartelor întocmite, proprietarii respectivelor imobile erau somaţi ca în termen de la 24 ore la 15 zile, în funcţie de starea clădirilor, să fie demolate. La 21 noiembrie 1906, Primăria a dat o ordonanţă prin care cerea tuturor comercianţilor şi proprietarilor ordine şi curăţenie, sub ameninţarea trimiterii în judecată, în caz de nerespectare[11].

În strânsă legătură cu activităţile industriale comerciale şi urbanistice s-a aflat sistemul local al unităţilor bancare şi de credit. La sfârşitul secolului XIX şi începutul sec. XX, la Piteşti au funcţionat atât bănci sau cooperative locale de credit, cât şi sucursale sau agenţii ale unor bănci naţionale. Deşi nu au dispus de capitaluri mari, totuşi, unităţile bancare şi de credit locale au contribuit la evoluţia economiei şi urbanisticii oraşului Piteşti, a altor sectoare de activitate din judeţul Argeş. Dintre aceste unităţi s-au remarcat: Societatea Economică „Argeşul”, Banca Populară „Piteşti”, Banca „Albina”, Banca „Trivale”, Banca Comerţului şi Industriei, Banca „Perseverenţa” a meseriaşilor C. F. R., Banca „Funcţionarilor Publici” şi Banca Federală „Argeş” a băncilor populare din judeţul Argeş, cu sediul în Piteşti.

La dezvoltarea economică a Piteştilor şi-au adus contribuţia Agenţia Băncii Naţionale a României, reprezentanţa „Băncii Agricole” din Bucureşti, sucursala Băncii „Sf. Gheorghe” din Bucureşti şi cea a Societăţii Cooperative a Meşteşugarilor din Bucureşti, fondată de D. C. Butculescu. Un număr important de piteşteni au colaborat cu banca Marmorosh-Blank et Comp, una dintre cele mai mari instituţii financiare din ţara noastră. Acest aspect a fost în legătură directă cu faptul că Mauriciu Blank s-a născut în Piteşti la 17 iulie 1848, a urmat cursurile primare la Piteşti, iar pe cele economice la Viena şi Leipzig. A deschis o reprezentanţă a băncii în Piteşti, colaborând cu oficialităţile şi cu mai mulţi cetăţeni la înfiinţarea unor unităţi industriale, dar şi la edificarea unor instituţii publice.

O statistică din anul 1915 ne înfăţişează situaţia economică generală a Piteştilor, unde atelierele meşteşugăreşti erau în general slab dotate, iar concurenţa produselor de fabrică a intensificat procesul ruinării meseriaşilor. O parte a micilor meseriaşi a fost angajată în industrie, iar alta a continuat totuşi să-şi desfăşoare activitatea proprie, aspect în general specific oraşelor cu o industrie mai puţin dezvoltată. Din această statistică reiese că în Piteşti, la sfârşitul anului 1915, exista un număr de 386 ateliere în care lucrau 1369 meseriaşi, dintre care 1216 (88,8%) bărbaţi şi 153 (11,2%) femei. Din numărul total, 427 erau patroni, 58 meşteri, 501 lucrători şi 383 ucenici.

Atelierele de cizmărie cuprindeau cel mai mare număr de lucrători manuali – 266 de persoane, reprezentând 19,3% din numărul total al meseriaşilor piteşteni. în celelalte unităţi meşteşugăreşti situaţia se prezenta astfel : croitorie pentru femei – 105 persoane, cojocărie – 102 persoane, fierărie – 68 persoane, croitorie bărbătească -66 persoane, cusături naţionale – 63 persoane, tâmplărie – 58 persoane, brutărie – 50 persoane ş. a. . În 108 ateliere patronul lucra singur, în 76 ateliere avea ca ajutor o singură persoană, în 163 ateliere lucrau două până la cinci persoane, iar în 39 ateliere lucrau mai mult de cinci persoane. Erau instalate numai cinci motoare, din care trei de câte 8 C. P., iar în unele ateliere se utilizau şi câteva fierăstraie mecanice, maşini de găurit şi dat la rindea, raboteze şi strunguri, iar Atelierele Centrale de Poduri Căi Ferate aveau 120 lucrători şi o forţă motrice de 60 C. P.

Condiţiile de muncă ale meseriaşilor erau dintre cele mai grele. Patronii recurgeau la prelungirea zilei de muncă, durata acesteia fiind de la 9 la 15 ore. În mai mult de jumătate din ateliere, ziua de lucru era de 14 ore. Deseori se prestau ore suplimentare care nu erau plătite şi care în ajunul sărbătorilor ajungeau la 4 – 5 ore pe zi. Se lucra în ateliere mici şi neigienice. Din cele 386 ateliere, 348 (90,1%) aveau o singură încăpere şi doar 3 (0,8%) aveau patru încăperi[12.] Odată cu ocuparea oraşului de trupele germane, activităţile productive şi comerciale piteştene se vor reduce aproape complet, rechiziţiile şi celelalte acţiuni ale Comandaturii germane îndreptând toate aceste activităţi înspre propriul folos.

NOTE:

[1] Întreprinderea Textilă Piteşti, registrul 1/1907 - 1939, f 6 – 8, 30 – 32.

[2] Buletinul Camerei de Comerţ şi Industrie din Piteşti, nr. 166/1908, p. 9.

[3] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Piteşti*, Editura Academiei, 1988, p. 51-54.

[4] C. Florea, *Întreprinderea de reţele electrice Piteşti*, Piteşti, 1972. p. 9 – 16.

[5] Arh. St. Piteşti, fond. Primăria oraşului Piteşti, dosar 11/1900, f. 113-114.

[6] Ibidem, dosar 36/1910, f. 31.

[7] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, Op. cit. p. 58-62.

[8] Arh. Naţ. din Argeş, fond Primăria municipiului Piteşti, dosar 18/1902, f. 12.

[9] Ibidem, dosar 24/1913, f. 17.

[10] Ibidem. dosar 8/1900, f. 5.

[11] Ibidem, dosar 13/1906, f. 8.

[12] Ibidem, f. 14,18,20.

Momente şi monumente de spiritualitate şi cultură argeşeană

dr. Marius ANDREESCU

I. Cultură şi personalităţi culturale în spaţiul românesc

Filosoful Constantin Noica, referindu-se la cultura română, spunea, pe bună dreptate, în limbajul său atât de expresiv, în contextul filosofiei fiinţei şi a devenirii întru fiinţă, că a stat sub semnul „era să fie” sau şi mai concludent „n-a fost să fie”. Astfel spus, cultura ca sistem şi spiritualitate ontologică în spaţiul românesc a reprezentat de-a lungul vremii mai mult o posibilitate decât o realitate şi prin urmare la acest nivel se poate vorbi mai mult de poporul român la nivelul elitelor sale ca şi beneficiari, respectiv consumatori de fapte culturale, decât de creatori. Noica afirma pe bună dreptate: „până acum cel puţin – noi nu am avut decât destine culturale mari (intraductibile ca atare) nu şi opere (….), de la Cantemir până la Mircea Eliade, nu operele conving (primul a interesat Apusul doar prin golul umplut în cunoaşterea Imperiului Otoman şi prin *Descripţio*). Caracteristic e cazul Haşdeu, care nu lasă nimic decât totul; sau este Iorga, din care nicio operă cu cucereşte, doar fluxul creator e extraordinar”.

În contextul amintit se poate afirma că în decursul istoriei poporului român, în plan cultural, principala dihotomie este aceea între „eternul” simţirii româneşti şi al sentimentului românesc al fiinţei, regăsit cu predilecţie în cuvintele limbii române, dar şi în creaţia populară, iar pe de altă parte „istoricul”, altfel spus, formele spirituale, abstracte, de natură ştiinţifică sau filosofică în care să se regăsească fapte ale culturii şi care prin aceasta să aibă caracterul de universalitate. Cultura, în dimensiunea sa existenţial ontologică şi nu numai a încercărilor prin fapte culturale, trebuie să aibă dimensiunea universalităţii sau cel puţin posibilitatea de a accede la un astfel de criteriu. De altfel, afirmaţia lui Aristotel potrivit căreia „numai individualul există, dar poate fi cunoscut numai generalul” este pe deplin valabilă şi în domeniul existentului cultural. Este evident că orice cultură există în primul rând prin faptele individuale ale manifestărilor culturale, dar pentru ca acestea să se transforme într-un sistem cultural, trebuie să aibă valenţa universalului, inclusiv prin formele propuse de generalizările ştiinţelor, a tehnicii, a artei şi nu în ultimul rând a filosofiei.

În spaţiul românesc, cultura ca „era să fie” a rămas la nivelul existenţei individuale, adică a personalităţilor culturale, fără a avea deschiderea, respectiv posibilitatea universalului, aşa cum s-a întâmplat şi se întâmplă cu marile culturi ale lumii. O astfel de constatare nu are prin ea însăşi un aspect minimalizator la adresa creaţiei culturale şi spirituale româneşti şi cu atât mai puţin unul denigrator.

Se întâmplă în acest spaţiu mioritic ca fiinţa culturală să fie pe deplin prezentă, chiar dacă rămâne ancorată fie în sensibilul individual al limbii române, fie în creaţiile unor mari oameni ai culturii române, care tocmai prin individualitatea lor au generat permanenţa şi au putut defini un întreg spaţiu geografic ca fiind şi unul cultural, deşi nu neapărat regăsit în universalitatea culturii umane. Într-un fel sau altul, această constatare este valabilă şi pentru marile culturi europene, care înainte de a se manifesta prin dimensiunea spirituală şi în plan universal, există la nivelul unor individualităţi care şi-au pus amprenta asupra unei întregi epoci. Spaţiul şi obiectul acestui studiu nu ne permite o dezvoltare mai amplă a acestei idei, dar trebuie să amintim că, în Anglia, „omul exemplar” al culturii a fost şi rămâne Shakespeare sau, în Germania, Goethe.

Pornind de la constatările unor celebri gânditori români, şi ne referim în mod deosebit la Nae Ionescu, Mircea Vucănescu, Marin Voiculescu sau Constantin Noica, „oamenii exemplari” ai culturii române au fost şi rămân Eminescu („omul deplin al culturii româneşti”, cum spunea Noica) şi Brâncuşi.

Într-un astfel de cadru al analizei se poate pune şi problema culturii juridice. În epoca contemporană dominată în plan spiritual fie de existenţialism sau de pragmatismul tehnic, aproape că nu se mai aminteşte de posibilitatea existenţei unui astfel de filon în cadrul unui univers cultural. De cele mai multe ori *dreptul* este considerat un fapt al civilizaţiei şi nu un fapt al culturii, ce caracterizează o anumită stare existenţială a omului, cu deosebire a celui contemporan, denumită „starea juridică” aflată sub imperativul normei de drept ca expresie a voinţei statului şi nu ca un fapt al culturii. Această realitate contemporană este marcată de triumful normativismului juridic instaurat de Hans Kelsen, care a voit şi a reuşit în mare măsură să elimine ideologicul din drept, pentru a contura puritatea şi obiectivitatea normei juridice. În acest fel, au fost lăsate în urmă, dacă nu chiar abandonate, marile concepţii culturale ale dreptului, şi mă refer aici cu deosebire la teoriile jusnaturaliste sau la teoriile privind fundamentul existenţial, filosofic, al oricărei construcţii juridice. Prin urmare, „starea juridică” a omului contemporan este marcată de ordinea normativă impusă şi constrângătoare şi mai puţin de conştiinţa valorică a compor-

tamentului juridic. Desigur, la o astfel de afirmație s-ar putea obiecta, în sensul că şi în prezent există „teorii ale dreptului", cu deosebire cele care discută uneori prea mult şi ineficient despre *drepturile omului* sau despre beneficiile sistemului statului de drept sau liberalismului pentru omul individual. La astfel de obiecții se poate răspunde precis, în sensul că foarte puține din elaborările unor teorii juridice devin fapte culturale de conştiință, adică mai înainte de a se manifesta prin generalitatea lor să se regăsească ca valoare în individualitatea la care se referă. Folosim această precizare pentru a sublinia că adevărata cultură, inclusiv cea juridică, nu poate exista decât în relația dialectică individual–general. Teoriile juridice rămân la nivelul unei generalități a abstractului, prin faptul că au pretenția de a descoperi şi impune forme individualului şi prin aceasta „se abstrag" tocmai de la realitățile individuale pe care încearcă să le explice. Este nevoie în drept de o cultură juridică care să nu se exprime numai prin abstractul formelor teoretice, ci să existe ca valoare ontologică în primul rând la nivelul individualului, iar forma teoretică să se regăsească ca realitate individuală şi nu exterioară acesteia. În lipsa unei atare realități, juridicul rămâne la nivelul statisticii şi nu a unei culturi care să se poată manifesta şi în acelaşi timp, să devină o realitate pentru conduita individuală.

O întrebare legitimă este aceea dacă este posibilă o creație (în sens cultural) în sfera juridicului. Cu regretul că spațiul nu ne permite o analiză mai amplă asupra acestei interesante probleme, precizăm de la început că elaborarea statală a unei norme juridice nu este o creație culturală, atâta timp cât nu are clar exprimată şi valența spirituală şi de ce nu, sensibilă. De aceea, tot mai mult se vorbeşte în prezent de „norme tehnice", lipsite de pretenția oricărei valori morale, însă cu destinația de a defini ordinea specifică stării juridice a omului.

Există totuşi creație juridică şi implicit cultură juridică? Răspundem afirmativ la o astfel de întrebare şi, fără a mai dezvolta subiectul, identificăm următoarele modalități de exprimare a juridicului, care prin esența lor pot fi şi chiar cuprind uneori fapte de cultură şi spiritualitate juridică: filosofia dreptului, teoria generală a dreptului, jurisprudența şi retorica juridică.

Păstrând ca argumente aceste idei, dorim în cele ce urmează să ne referim, luând ca punct de reper spațiul argeşean, pe bună dreptate considerat de mulți autori ca fiind acultural, dominat de cotidianul negustoresc al vremurilor trecute sau prezente, la trei personalități culturale care prin opera lor (în universul culturii opera este mai importantă decât persoana) au creat şi l-au ridicat de la o existență empirică şi cu deosebire pragmatică, la una culturală, din nefericire mult prea puțin înțeleasă şi valorificată de contemporani. Ne referim la Istrate Micescu, Constantin Noica şi Ion I.C. Brătianu.

II. Istrate Micescu este incontestabil o personalitate a culturii juridice, fapt demonstrat, poate, mai bine, decât orice analiză teoretică în apelativul cu care era caracterizat şi recunoscut de contemporani, adică „om de drept". De altfel, însuşi maestrul barei, care interioriza pe deplin universul ideatic în care se manifesta, obişnuia să spună nu avocat, nu om politic şi nici profesor universitar, ci, lapidar, „om de drept".

Istrate Micescu (1881-1951)

În persoana lui Istrate Micescu se verifică exactitatea cugetării filosofilor limbajului, după care „toată forța inteligenței rezidă în artificiul limbajului". De aceea, este bine să amintim, ca un prim domeniu de manifestare a faptelor de creație juridică ale maestrului, retorica: Micescu a avut geniu verbal. Ascultat la bară, în marile procese, la catedră, la cursurile în care îşi demonstra originalitatea teoriilor de drept, era literalmente fascinant. Micescu nu folosea metodele şi tehnicile oratorice pentru a impune cu orice preț o idee, ci de multe ori făcea apel la sensibilitatea ideii şi nu la rigoarea unei demonstrații formale a acesteia. Oratoria lui fascina, fermeca, seducea, tulbura şi captiva prin uluitoarea putere a demonstrației bazate pe îmbinarea dintre sensibilitatea gândului şi ideea transpusă într-un fapt sensibil. Oratoria lui era expresia forței propulsive a gândirii sale, niciodată a vorbelor potrivite în căutare de efecte. Exista în arta maestrului o corespondență deplină între gând şi cuvânt. Totul era gândit, dar se resimțea în oralitate ceea ce în scris nu se putea cuprinde, adică bogăția de nuanțe şi inflexiuni ale cuvântului rostit în măsură să transmită de multe ori intuitiv şi să convingă în acelaşi timp asupra unei idei, care într-o formă elaborată scrisă nu ar fi avut nimic din căldura unei argumentații specifice limbii române.

Unul din aspectele acestui talent oratoric stătea în capacitatea de a nu fi niciodată limitat numai la o demonstrație în termeni strict juridici. Era un bun cunoscător al dreptului roman, dar spre deosebire de profesorii specializați în această materie, care discutau despre instituțiile dreptului roman numai ca fapte istorice, Micescu reuşea să dea prin oratoria sa multă culoare textelor, în aşa fel încât le insufla viață, astfel spus, rostirea sa devenea creație juridică şi implicit provoca interesul auditoriului pentru texte juridice altfel aride şi fără coloratură. Elabora cu uşurință, dar niciodată cu indiferență. Pentru a înțelege cel mai complicat proces îi era îndeajuns timpul unei ore, dar până la pledoarie problemele litigiului îl pasionau fără contenire. Procesele dificile le studia cu multă atenție şi migală, iar după pledoarie depunea concluzii scrise, adevărate monografii şi chiar opere juridice nu numai prin dimensiunile lor, dar şi prin conținut. Faptele le reducea la elemente schematice, când nu cuprindeau în ele însele esența litigiului. În schimb, analiza juridică

lua totdeauna amploare. Când procesul era axat în special pe fapte, ca în litigiile penale, arta lui de a le disemina, de a le da culoare şi relief de multe ori lua aspecte de antologie, aşa cum a fost cazul în afacerea Lăzărescu – Păltineanu, pledată în faţa Secţiilor Unite ale Curţii de Casaţie. Arta oratorică a maestrului a reprezentat şi reprezintă un incontestabil fapt de cultură şi creaţie juridică. Istrate Micescu era avocatul care pleda în drept prin excelenţă cu un eşafodaj de argumente pe cât de luxuriante, pe atât de stringente în logica lor. Experienţa şi erudiţia îi permiteau să descopere pe loc cheia procesului şi să îşi elaboreze discursul care nu era o simplă pledoarie a unui avocat, ci o veritabilă operă culturală juridică în care se îmbinau în mod armonios interpretările conferite faptului, ideile abstracte ale teoriei dreptului, interpretările normelor aplicabile, după care tot eşafodajul argumentativ se întorcea astfel îmbogăţit la destinatarul său, respectiv instanţa care trebuia să decidă, dar şi omul ca beneficiar al actului de justiţie.

Creaţia juridică a lui Istrate Micescu este relevantă nu numai în planul jurisprudenţei şi al retoricii ca ştiinţă juridică, dar şi în domeniul teoriei dreptului. Micescu a fost unicul doctrinal, în cea mai autentică accepţiune a cuvântului, dintre profesorii Facultăţii de Drept din Bucureşti, din perioada interbelică, cu o viziune generală a dreptului şi cu o teorie proprie asupra ştiinţei dreptului civil. De aceea, incontestabil, maestrul barei a fost un creator de drept pentru că mai înainte de orice a fost un gânditor al ştiinţei şi artei dreptului. Această realitate rezidă din prelegerile sale universitare, dar şi din puţinele scrieri care au rămas. Cursul său a avut inegalabila virtute de tratare umanistă a ştiinţei dreptului, graţie culturii adâncite de care Istrate Micescu beneficia. În prelegerile sale de drept civil, Istrate Micescu nu s-a mulţumit niciodată să transmită studenţilor, aşa cum se obişnuieşte, doar cunoştinţele cerute de programa analitică. Adesea el a evocat probleme fundamentale ale dreptului, propunând soluţii proprii originale.

În cele ce urmează dorim să facem succinte referiri la una dintre cele mai importate contribuţii pe care Istrarte Micescu a avut-o la dezvoltarea teoriei dreptului, cu menţiunea că realizările marelui savant piteştean au nu numai o valoare istorică, dar implicit o imensă valoare ştiinţifică pentru zilele noastre, care ar trebui să fie mai bine valorificată.

Străduindu-se, după mulţi alţi autori, să dea o definiţie a dreptului ca disciplină ştiinţifică, ajunge la concluzia că ea este ştiinţa dreptului şi tehnica obligaţiilor. În concepţia sa primordială sunt drepturile, iar legile nu sunt decât mijloace tehnice pentru realizarea drepturilor. În disputa dintre partizanii dreptului natural, care postulează existenţa unui „drept etern” bazat pe prescripţii imoabile şi impus de raţiunea umană, drept care conferă persoanelor fizice prerogative inerente naturii umane, iar pe de altă parte, teoreticienii pozitivismului politic, pentru care drepturile izvorăsc exclusiv din lege, din normele dreptului obiectiv, Istrate Micescu se declară încredinţat că *drepturile fundamentale ale omului preexistă legilor, care nu le creează, ci doar le recunosc*. Această idee este clar exprimată şi demonstrată în *Cursul de Drept Civil*, predat studenţilor în anul universitar 1931-1932. Micescu, atunci când dă definiţia dreptului civil, este încredinţat ca şi Leibniz, iar mai aproape de zilele noastre Heidegger şi Constantin Noica, că în cuvinte sunt depozitate adevăruri umane esenţiale. Prin urmare, el caută originea dreptului, explorând etimologia cuvântului latin *jus*.

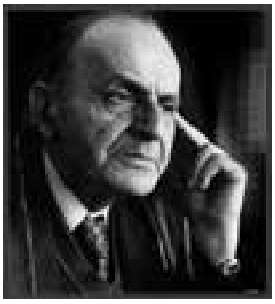
Este mai bine decât orice altă argumentare să dăm cuvântul maestrului pentru a explica raportul dintre drept şi lege: „A porunci înseamnă a avea dreptul să porunceşti. Ceea ce este anterior şi superior în noţiunea de poruncă este dreptul de a o lansa, este virtutea de a o impune (…). Drepturile reprezintă în ordine ierarhică elementul superior, anterior legilor (…). Dacă noţiunea drepturilor a apărut cea dintâi şi noţiunea legilor a apărut după ea, este firesc ca noţiunea legilor să fie subordonată noţiunii dreptului (…). Legile, ca norme de conduită, nu pot să aibă altă justificare (…) decât de a porunci respectul drepturilor.”

Această idee fundamentată de Istrate Micescu despre anterioritatea drepturilor în raport cu legile este actuală şi deosebit de importantă pentru a găsi un criteriu de delimitare între puterea discreţionară şi excesul de putere în activitatea autorităţilor statului. Istoria şi realităţile contemporane demonstrează că pozitivismul juridic bazat pe principiul supremaţiei legii fundamentale nu este suficient pentru a împiedica ca guvernanţii să îşi utilizeze prerogative încuviinţate prin lege în alte scopuri decât acelea pentru care însăşi legea le-a creat. Prin urmare, este necesar a considera că nu drepturile sunt în serviciul legii, ci invers, în sensul că legea nu face altceva decât să concretizeze şi să exprime drepturile, aşa cum cuvintele exprimă gândurile a căror existenţă este anterioară. O astfel de abordare afirmă în primul rând *supremaţia drepturilor*, din care decurge firesc supremaţia constituţiei şi a legii.

Corolarul unei astfel de concepţii despre drept este semnificaţia pe care Istrate Micescu o atribuie ştiinţei dreptului: „A construi o ştiinţă a dreptului înseamnă a construi o ştiinţă a drepturilor în serviciul cărora apar legile. A studia în această ştiinţă înseamnă mijloacele graţie cărora scopul final al respectului legilor poate fi atins”.

III. Constantin Noica rămâne o permanenţă în conştiinţa individuală a celui care este preocupat de fapte ale culturii, dar şi în conştiinţa socială nu numai prin creaţia sa filozofică, dar şi prin implicarea sa în formarea de conştiinţe individuale, culturale. Deşi nu a avut o activitate didactică propriu-zisă, Noica rămâne totuşi un mare pedagog al culturii şi un formator de caractere în spiritul autentic al valorilor. Şcoala de la

Păltiniş al cărei promotor este stă mărturie în acest sens. Noica a fost un căutător de valori, un persuasiv spirit cultural care s-a implicat în orice formă de manifestare a valorii. Strict vorbind, Noica va rămâne în istoria culturii româneşti cu „un rest" mai cuprinzător şi profund decât operele întregi ale multor specialişti. Primul care recunoaşte valoarea dramaturgiei lui Blaga este Constantin Noica. Tot el este cel care, din cheltuială proprie, în anii târzii, la Păltiniş, a tradus din opera lui Blaga în franceză, germană şi spaniolă şi a depus eforturi în vederea publicării ei la prestigioase edituri occidentale.

Constantin Noica (1909-1987)

Noica este acela care a mărturisit despre Eminescu, numindu-l omul deplin al culturii româneşti. Dar nu a fost singurul pe care marele filozof l-a transpus în propria sa creație. A mărturisit despre Brâncuşi, Enescu, Grigore Moisil, Petru Comarnescu, Dimitrie Cantemir, Athanase Joja sau Ştefan Lupaşcu. Scopul pentru care a întreprins o astfel de acțiune vastă a fost acela de a impune nume româneşti în circuitul cultural european şi românescul prin acest fapt. Cu greu a acceptat, după ani de refuz, premiul Herder, tocmai în vederea obținerii de fonduri pentru a face posibilă editarea unor opere esențiale ale culturii române. Prin urmare, nu te poți raporta la creația sa exclusiv contemplativ sau, teoretic, fără a lua în considerare activismul cultural al marelui filozof.

Aproape zece ani, Noica a locuit la Câmpulung. În acest oraş se fixează domiciliul forțat la 2 martie 1949, după ce, la exproprierea restului averii părinteşti, e găsit la moşie şi trimis sub escortă la Giurgiu. Noica afirmă în gândurile sale că a fost bucuros de confiscarea pământului şi de şansa oferită „ahoreticului" de a se ocupa numai de filozofie.

Trăieşte în sărăcie în diferite locuințe mărginaşe. Aici o cunoaşte pe viitoarea a doua soție, Mariana Nicolaide, ajunsă la Câmpulung cu părinții exilați ai primului ei soț, decedat, şi cu fetița ei. Se întreținea din lecții de matematică şi engleză, ca şi alte limbi clasice, ori moderne, pentru lapte şi pâine sau ceva bani. Gabriel Liiceanu consemnează în Jurnalul de la Păltiniş: „Trăiam din meditații cu 5 lei ora. Am predat de toate, până şi săritura în lungime unei candidate la ICF." Noica mărturiseşte că tot în această perioadă a avut „cinci ani de delir cultural" împreună cu Alecu Paleologu şi Mihai Banu. Alexandru Paleologu a stat în preajma lui Noica de la finele anului 1950 până la începutul anului 1956. Filozoful aseamănă relația lor cu cea dintre „fiul risipitor" şi „fratele". Prietenii s-au văzut la Câmpulung aproape zilnic în această perioadă. Au discutat notele luate de Noica din diverşi filozofi şi textele sale terminate sau în curs de elaborare. Pentru comentariul la *Fenomenologia spiritului*, îşi aminteşte Alexandru Paleologu, Noica s-a gândit să ceară subscripții anticipate de la persoane dornice să le citească spre a fi scutit de povara unor lecții.

În aceşti ani de exil se conturează şi chiar prind viață opere fundamentale ale lui Noica: *Anti-Goethe* (publicată mai târziu sub titlul de *Despărțirea de Goethe*,mcare în fond este o pledoarie pentru opera marelui iluminist) şi *Povestiri despre Hegel*. Tot acum prind contur ideile de bază care vor forma viitorul *Tratat de ontologie* cu a sa diferență dintre devenirea întru devenire şi devenirea întru ființă. Este bine să menționăm că în 1956 dă spre lectură şi analiză unui grup de prieteni viitoarea sa lucrare *Interpretări după fenomenologia spiritului după Hegel*. Începe această lucrare într-o perioadă de relativă destindere la îndemnul lui Cioran care fusese rugat de Universitatea din Sorbona să ia legătura cu fostul bursier Noica, pentru o aniversare Hegel, cu promisiunea editării ei în Franța. Mai târziu Noica va rescrie această carte, care în final va fi publicată sub denumirea de *„Povestiri despre om, după o carte a lui Hegel: „Fenomenologia spiritului"*.

În 1957, ca reacție la mişcarea anticomunistă maghiară, Cioran publică la Paris „Scrisoare către un prieten de departe" adresată, fără a fi nominalizat, lui Noica. Răspunsul oficialităților române a fost agresiv şi cu consecințe dramatice pentru cei care s-au implicat fie doar şi prin lectură. Noica nu numai că se ştie vizat, se simte şi dator să răspundă. Filozoful scrie în noiembrie *Răspuns unui prieten îndepărtat* manuscris care este scos din țară. În decembrie Cioran confirmă primirea, fără să-l publice, spre a nu-i face rău prietenului său. În 1974, Noica va nota regăsirea acestei scrisori şi va mărturisi: *„o recitesc, acum, îmi amintesc de tot ce investisem sufleteşte în ea, de tot ce s-a întâmplat din cauza ei, de tot ce a urmat – şi-mi spun: du-te dracului de viață, că frumoasă mai eşti (şi-mi spun¨ce sălbatică e viața; ce sălbatic de frumoasă!)*". (Constantin Noica, *Jurnal de idei*, 1990).

Urmează represaliile. Constantin Noica a fost primul ridicat la 11 decembrie 1958, totodată anchetatorii au luat cu ei cărți şi manuscrise. Printre acestea se aflau nouă caiete de reflecții şi însemnări acoperind 14 ani (1944-1958). S-au păstrat doar cinci pagini cu care se va deschide volumul postum (*Jurnal de idei*). Târziu se vor găsi şi publica *Manuscrisele de la Câmpulung*, ce cuprind reflecții despre țărănime şi burghezie, scrise în perioada 1951-1953. Anchetatorii aveau să ardă majoritatea textelor găsite. Noica a fost dus la Piteşti şi supus la un lung şir de chinuitoare interogatorii. Se pare că a fost şi torturat. Interogatoriile au durat până în decembrie 1959. În final, au fost coroborate două grupuri de arestați : „lotul Noica" şi „lotul Pilat". La procesul „Noica-Pilat" au fost 23 de inculpați. S-a desfăşurat timp de trei zile, între 24 şi 26 februarie 1960. Sentința s-a dat pe 1 martie , iar cele mai mari

condamnări au fost pronunțate împotriva „conducătorilor” de lot, Constantin Noica și Constantin Pilat: 25 de ani muncă silnică, 10 ani degradare civilă, confiscarea întregii averi personale (inclusiv și mai ales a manuscriselor).

Noica a primit cu seninătate și chiar cu bucurie toate aceste lovituri ale unui regim nedrept și barbar. Propria condamnare, oarecum așteptată, i se părea bine venită pentru munca sa viitoare. A avut în schimb remușcări pentru a fi fost cumva vinovat de arestarea și condamnarea apropiaților săi. Cei 23 de condamnați din procesul „Noica – Pilat” au fost eliberați înainte de termen, fiecare separat, între 1961 și 1964. Constantin Noica, arestat primul, a fost eliberat ultimul, la 8 august 1964. Era slăbit și într-o stare fizică generală deplorabilă. A cerut iertare mai multora dintre întemnițați sau rude de ale lor, simțindu-se vinovat pentru tot ceea ce au suferit. Era după 10 ani de domiciliu obligatoriu, 2 ani de anchetă sălbatică și aproape 6 ani de închisoare.

IV. Ion I.C. Brătianu

Ion I.C. Brătianu (1864-1927)

Vila Florica, situată la câțiva kilometri de Pitești, este un reper în spațiul geografic al municipiului Pitești încărcat de emblema personalității covârșitoare în planul vieții politice, sociale și culturale a familiei Brătienilor. Ion I.C. Brătianu este fără îndoială personalitatea cea mai pregnantă din această prestigioasă familie piteșteană, considerat a fi „conducătorul din umbră” al României interbelice și care prin activitatea sa prestigioasă a contribuit din plin la crearea și dezvoltarea statului român modern a cărei existență să fie marcată definitiv de constituționalismul democratic.

Orice evocare a personalității marelui om politic nu este îndeajuns de pertinentă pentru a sublinia imensa sa contribuție în planul vieții politice, sociale și culturale. Contele de Saint-Aulaire, ministrul Franței la București, își exprima aprecierea față de liderul liberal: „ Excela în a câștiga fără să-și facă dușmani. Viitorul apropiat mi-a descoperit în el cele mai înalte calități care îl fac unul din marii oameni de stat ai generației sale, mult mai mare decât cei „trei mari”: Wilson, Lloyd George, Clemenceau. Nimic mai natural: la țări mici, oameni mari”. Ionel Brătianu, așa cum obișnuiau să-l numească apropiații, era fiul cel mare al fostului prim-ministru și fondator al Partidului Național Liberal, Ion C. Brătianu și al Olteniței Pia Pleșoianu. S-a născut la 20 august 1864, la vila Florica, județul Argeș.

Ca formare profesională era inginer, însă pasionat de istorie și cultură. Spirit al omului de stat cu simțul datoriei față de țară, politica era în opinia sa o artă și un fenomen complex. Afirmația sa este valabilă și astăzi: „Cei mai mulți își închipuie că politica e un fel de distracție, cu foloase și onoruri. Politica e ceva grav, grav de tot. Ai în mâna ta viața și viitorul țării tale”.

Fiind conștient de faptul că avea datoria de a continua opera politică a familiei sale, în anul 1895 debutează în viața politică a țării, fiind ales parlamentar de Gorj. Preia pe rând funcțiile de ministru al Lucrărilor Publice, interimar la Ministerul de Externe și Ministru de Interne. Concepția sa modernă asupra viitorului României îl propulsează ca lider al grupurilor tinerilor liberali, pentru ca la 11 ianuarie 1909, Congresul partidului să-l desemneze Președinte al Partidului Național Liberal.

Pe fondul unei instabilități a vieții politice românești din perioada interbelică, guvernările liberale, în fruntea cărora s-a aflat Ion I.C.Brătianu s-au evidențiat în mod deosebit prin durata lor. În total, Partidul Național Liberal a guvernat țara timp de 6 decenii. Perioada de guvernare a fost marcată de reformele îndrăznețe inițiate și susținute de Ion I.C. Brătianu: reforma agrară, legea electorală, modernizarea economiei și inițierea doctrinei liberale *prin noi înșine*, dezvoltarea politicii externe prin alinierea țării la noile realități impuse prin deznodământul Primului Război Mondial și nu în ultimul rând, elaborarea proiectului unei noi Constituții care, de altfel, a și devenit Legea fundamentală a țării.

Ilustrul om politic s-a confruntat însă și cu puternice crize politice, cu deosebire criza dinastică generată de o nouă renunțare a principelui Carol al II-lea la prerogativele sale de moștenitor al coroanei. Cu toate vicisitudinile epocii, Ion I.C. Brătianu a reușit să depășească momentele de criză și să mențină stabilitatea politică a țării, fapt bine evidențiat de Nicolae Iorga care, referindu-se la acele momente istorice, afirma: „Acum nu mai erau doi stăpâni ai României, ci unul singur: Ion Brătianu. Dinastia de Argeș biruise cu totul pe cea de Sigmaringen. Ion I.C. Brătianu rămânea stăpânul, singurul și absolutul stăpân al unei țări care avea nesfârșită răbdare”.

BIBLIOGRAFIE

Ion Ianoși, *Constantin Noica*, Editura Academiei Române, București 2006.

Sorin Lavric, *Ontologia lui Noica. O exegeză*, Editura Humanitas, București, 2005.

Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș*, Editura Humanitas, București, 2012.

Ioan Scurtu, *Ioan I.C.Brătianu*, Editura Museion, București, 1992.

Dinu Giurescu, *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică, București, 2003.

România în anii Primului Război Mondial, Editura Militară, București, 1981.

Tratative de preluare a Societății petroliere „Unirea” de către Societatea petrolieră „Creditul Minier” şi fuzionarea acestora (1939-1943)

dr. Dan Ovidiu PINTILIE[1]

Prezentul studiu se referă la documentele create de societatea petrolieră „Creditul Minier”, precum şi la informațiile care au fost prezentate în şedințele Consiliului de administrație al acestei societăți de către preşedintele Costin Stoicescu, referitoare la tratativele purtate în perioada 1939-1943 pentru preluarea societății petroliere cu capital englez „Unirea”. Fără a ne referi la activitatea de spionaj desfăşurată de unii membri ai acestor societăți sau oameni politici români şi englezi, descrisă în mai multe lucrări, articole şi studii, ne vom rezuma doar la obiectul activității desfăşurat de societatea „Creditul Minier”[2].

În perioada de după primul război mondial, deosebit de activ s-a dovedit a fi în România, printre alte societăți străine, şi grupul petrolier britanic – „Phoenix Oil and Transport Co. Ltd.” constituit, la Londra, în 1920, cu un capital de 1.050.000 de lire sterline şi care va ajunge în doi ani la un capital de 2.050.000 de lire sterline. El deținea controlul unor firme din Marea Britanie („Anglo Continental Oil Co.” şi „Masterson Oil Syndicate”, „Anglo-Roumanian Petroleum Co. Ltd.”, „Trajan Roumanian Oil Co. Ltd.”, „The Beciu (Roumania) Oilfields Ltd”, ş.a.) care activau în industria petrolieră a României. „Phoenix Oil and Transport Co.” a intrat, de asemenea, în posesia unui pachet important de acțiuni la societatea „Orion”. Grupul şi-a creat în țară întreprinderi proprii precum „Unirea” sau „Uniunea Petroliferă Română”[3].

Societatea „Unirea” a fost înființată sub această denumire în februarie 1922, cu un capital de 1.000.000 de lei împărțit în 2000 de acțiuni la purtător subscrise de: Thomas S. Masterson[4], W.N.W. Lacey, Al. Zănescu, D. Demetrescu, S. Orăscu, Dr. Fr. Bossel (câte 300 de acțiuni) şi Gr. G. Duca (200 de acțiuni)[5]. În aparență era o societate cu un capital modest, subscris în cea mai mare parte de cetățeni români, deci o societate „românească” dar care, la câteva luni după înființare, în decembrie 1922, îşi măreşte capitalul la 100.000.000 de lei, devenind una din marile societăți petroliere din țară. De fapt, societatea a fost creată pentru interesele unor investitori englezi dintre care Masterson şi Lacey aveau de altfel vechi legături în România, primul făcând parte din Misiunea Britanică din România în perioada primului război mondial şi lucrând pentru Serviciul de spionaj britanic.

Societatea va ajunge să dețină un capital social de 362,1 milioane de lei, iar în decembrie 1938, 750 milioane de lei. Ocupa locul cinci în rândul marilor societăți petroliere şi exporta în Anglia alături de celelalte societăți controlate de englezi, „Astra Română” şi „Steaua Română”. Producția de țiței a societății a fost de 1.000.000 de tone în 1936, de 601.481 de tone în 1937 şi 671.220 de tone în 1938. În 1938, din producția obținută de societate, ponderea exportului a fost de 34,5% în Anglia, de 23% în Germania, de 9,8% în zonele de influență mediteraneană franco-britanică, de 5,2% în țările dunărene şi 1,4% în Italia. Totalul țițeiului exportat a fost 238.631 de tone[6].

Declanşarea războiului şi victoriile obținute de Germania prin ocuparea mai întâi a Poloniei în 1939, iar apoi a Franței şi Belgiei în 1940, a determinat Anglia să îşi ia măsurile de apărare în fața unei posibile invazii germane. În cazul unei victorii a Germaniei, proprietățile din România a acționarilor englezi de la Phoenix riscau să fie „naționalizate” sau confiscate ca bunuri inamice la fel cum Franța şi Belgia fuseseră forțate să-şi vândă petrolul Germaniei prin cedarea pachetelor de acțiuni pe care le deținuseră la principalele societăți petroliere din România.

[1] Şef al Serviciul Județean Argeş al Arhivelor Naționale.

[2] Vezi Ivor Porter, *Operațiunea „Autonomous”. În România în vreme de război*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991; Train D. Lazăr, *Iuliu Maniu şi serviciile secrete: 1940-1944*, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2006; Miruna Munteanu, *Cum a păstrat Maniu legătura cu Aliații*, în „Ziua”, 2005; Dosarele Istoriei, Cotidianul, Jurnalul Național etc.

[3] Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1998, p. 99.

[4] Thomas S. Masterson, cetățean britanic, colonel, participant la misiunea britanică din România, participant la distrugerea sondelor din regiunea petroliferă Prahova, înființează în 1920 la Londra societatea Phoenix Oil and Transport Co. Ltd. care a absorbit o serie de întreprinderi cu capital englez care lucrau în România de multă vreme. Este creatorul societății „Unirea”. Proprietar al imobilului din Ploieşti, fostă proprietate Luca Elefterescu, actualmente Muzeul Ceasului „Nicolae Simache”.

[5] Gh. Răvaş, *Din istoria petrolului românesc*, Ediția a II-a, Editura de Stat pentru Literatură Politică, Bucureşti, 1957, p. 162-163.

[6] Philippe Marguerat, *Le 3rd Reich et le petrole roumain 1938-1940*, Institute Universitaire de Hautes Etudes Internationales, Geneva, 1977, p. 57,60,63.

Dacă ar fi dobândit pachetul majoritar al acțiunilor societății „Unirea” şi apoi, ar fi realizat fuziunea acesteia cu societatea petrolieră „Creditul Minier”, societatea nou creată, cu capital românesc, ar fi obținut un loc de frunte în cadrul industriei petroliere din România, or, acesta era obiectivul principal al „naționaliştilor” români îngrijorați că Germania încerca să preia controlul industriei petroliere din România. Fuziunea mai era dorită deoarece viitoarea lege a petrolului dorea constituirea unor blocuri puternice formate din două sau mai multe societăți care să beneficieze de avantajele conferite întreprinderilor naționale. Avantajele oferite de legea petrolului acestor întreprinderi aveau consecințe în sensul unor obligații în ceea ce priveşte explorarea pe structuri şi ținuturi, obligații care nu puteau fi executate decât de întreprinderi puternice din punct de vedere tehnic şi financiar. De aceea, legea condiționa acordarea drepturilor aferente întreprinderilor naționale de existența unui capital de minim de 400.000.000 de lei astfel că întreprinderi ca „Petrolul Românesc” sau „Petrol Govora”, cu tot caracterul lor național, nu puteau beneficia de avantajele legii.

Ideea naționalizării societății „Unirea” a preocupat conducerea societății „Creditul Minier” încă din toamna anului 1939 când au început primele tratative prin intermediul lui Berthou, ataşatul comercial englez din Bucureşti, după cum afirma în şedința Consiliului de administrație din 18.12.1942, C. Stoicescu, în fața membrilor consiliului şi anume: CP Brătăşianu, vicepreşedinte, N. Budurescu, S. Rădulescu, dr. P. Rădulescu, ing. I. Capriel şi G. Măcărescu.

În luna martie 1940, în urma autorizației guvernului român, D. Gheorghiu, director general adjunct al societății „Creditul Minier”, a fost delegat să ia contact cu Tom Masterson, unul din principalii acționari ai societății „Unirea”, care se afla în acea vreme la Belgrad. În tratativele care au avut loc acolo s-au fixat următoarele condiții: plata imediată a unei sume de 6.000.000 de dolari liberi şi preluarea de către societatea „Creditul Minier” a unei creanțe de 1.580.371 de lire sterline pe care societatea „Phoenix Oil and Transport Co. Ltd.” o avea asupra societății „Unirea”. Din cauza evenimentelor politice care s-au declanşat în Iugoslavia ,reprezentantul societății „Creditul Minier” a fost nevoit să întrerupă tratativele spre a se înapoia în țară.

Preşedintele societății „Creditul Minier”, Costin Stoicescu[7], informa că tratativele au fost aduse la cunoştința mareşalului Ion Antonescu, conducătorul statului român, prin diferite memorii, iar în urma Conferinței care a avut loc la mareşal, Secretariatul General al Preşedinției Consiliului de Miniştri a comunicat lui C. Stoicescu cu nr. 3505 din 16.03.1942 următoarea rezoluție a mareşalului Ion Antonescu: „Creditul Minier poate relua oriunde discuțiile cu Mastersonii. „Unirea” trebuie naționalizată. Să se comunice germanilor că mă opun categoric la tendința lor de a o acapara. Nu mă interesează procedura, ci rezultatele. Acestea trebuie să ducă la trecerea Unirii în mâini româneşti, oricare ar fi ele. Semnat, mareşal Ion Antonescu”.

Fiind informați, prin Ministerul Afacerilor Străine, că Tom Masterson, acționarul principal al societății „Unirea”, aflat la Cairo este dispus să continue tratativele întrerupte şi propune să se întâlnească în acest scop, la Istanbul, cu directorul general D. Gheorghiu şi cu C. Demetrescu, administratorul delegat al societății „Unirea”, C. Stoicescu a înaintat o adresă mareşalului prin care îl anunță de plecarea din nou la Istanbul a lui D. Gheorghiu de a lua contact cu Tom Masterson pentru a vedea „dacă şi în ce condițiuni e dispus să vândă acțiunile Unirea”[8].

Mareşalul a încuviințat această plecare şi ca urmare directorul general Gheorghiu a plecat în ziua de 26.11.1942 la Istanbul unde s-a întâlnit cu A.G.G. de Chastelain[9] şi Tom Masterson. În urma unui schimb de telegrame pe care le-a avut cu Tom Masterson care plecase între timp din Cairo la Londra, i s-a comunicat lui D. Gheorghiu că grupul de acționari englezi e dispus să vândă acțiunile.

La cererea lui Gheorghiu ca plata activului să fie făcută din stocul de lire sterline blocat în Anglia, s-a primit următoarea telegramă din partea lui Tom Masterson:

„A. În legătură cu oferta de la „Creditul Minier”, comunicați d-lui Gheorghiu că nu se poate obține plata activului din sterling blocat în Anglia.

B. Comunicați de asemenea d-lui Gheorghiu că suma de $ 6.000.000 trebuie să fie liberă şi achitată la terminarea tranzacției.

C. În ceea ce priveşte datoria către „Phoenix” propunem eşalonarea plății pe o perioadă de 6 ani.

D. Trebuie să am răspuns la A, B, C, înainte de a supune propunerea Consiliului”.

Din tratativele duse în continuare, a rezultat că Masterson punea condiția de a avea o ofertă fermă din partea societății „Creditul Minier”. Deoarece Gheorghiu nu era autorizat să facă această ofertă fermă, el a cerut o opțiune din partea grupului de acționari englezi, motivând aceasta de timpul care era necesar pentru procurarea mijloacelor de finanțare în valută liberă.

[7] Costin Stoicescu, preşedinte al Consiliului de administrație al „Creditului Minier” şi director executiv al BNR.

[8] Serviciul Județean Argeş al Arhivelor Naționale (în continuare SJAN Argeş), fond *Societatea „Creditul Minier”*, dosar 53/1939-1945, f. 117-120.

[9] Alfred George Gardyne de Chastelain, director comercial al societății „Unirea” (1927-1940), cetățean englez, membru al serviciilor de spionaj SOE între 1940-1943 la Istanbul, paraşutat în România în 1943, eliberat după 23.08.1944.

D. Gheorghiu a mai cerut prelungirea termenului de plată a creanței de lire sterline. În cele din urmă s-a ajuns la următoarea formulă tranzacțională conform telegramei pe care o prezentăm mai jos primită din partea lui Tom Masterson: „În principiu sunt de acord să propun acționarilor „Unirii", Consiliului „Phoenix", precum şi Ministerului de Finanțe Britanic să accepte următoarea ofertă din partea societății „Creditul Minier".

1. „Creditul Minier" se obligă să preia întregul pachet de acțiuni „Unirea" la prețul de 6.000.000 de dolari liberi;

2. „Creditul Minier" se obligă ca în termen de 6 luni să trimită împuterniciții societății într-o țară neutră (Turcia, Portugalia) pentru a încheia actul definitiv cu reprezentanții împuterniciți de la Londra numărând în același timp suma de 6.000.000 de dolari liberi. După trecerea acestui termen, aprobarea tranzacției de către forurile londoneze (aprobarea despre care se vorbeşte mai jos) devine nulă, dacă actul definitiv nu s-a încheiat între timp;

3. „Creditul Minier" se mai obligă să preia creanța societății „Phoenix" (cu dobânzile aferente) față de „Unirea" în sumă de…(bilanț) pe care se obligă a o lichida în 10 rate anuale egale, începând cu 12 luni după reluarea raporturilor comerciale cu Anglia;

4. Această ofertă a „Creditului Minier" o voi supune forurilor londoneze după ce ea va fi aprobată de Consiliul de administrație al societății „Creditul Minier";

5. Imediat după ce această ofertă va fi aprobată de forurile londoneze („Unirea", „Phoenix", Guvernul) aceasta va fi comunicată oficial Consulatului Regal Român din Istanbul".

Întrucât domnul D. Gheorghiu cerea ca un acord de principiu să fie semnat de Tom Masterson conform acestei telegrame, s-a primit o nouă telegramă din partea lui Tom Masterson, prin care arată că nu poate autoriza semnarea acestei convenții preliminare fără a obține autorizarea prealabilă a Guvernului englez, urmând ca între timp D. Gheorghiu să se înapoieze în țară, spre a căpăta autorizarea Consiliului Creditului Minier asupra tratativelor preliminare duse. Textul telegramei adresate lui Tom Masterson era următorul:

„1. Pentru moment, nu eşti autorizat să semnezi cele de mai sus, din cauza legilor engleze;

2. Noi discutăm acum aceasta cu cercurile oficiale şi sperăm să surmontăm aceste dificultăți, dar acest lucru necesită oarecare timp;

3. Regret că va fi imposibil să-ți transmitem această autorizație până la data menționată (decembrie 14);

4. We are doing our best".

La înapoierea de la Istanbul, D. Gheorghiu s-a oprit la Sofia unde a luat contact cu Zaharieff, ministrul bulgar al Comerțului, căruia i-a propus sub rezerva aprobării Consiliului de administrație al societății „Creditul Minier" şi al guvernului român să primească un export de circa 80-100.000 de tone produse petroliere în decurs de 1 – 1 ½ ani, cu condiția ca plata acestui export în valoare de 6.000.000 de dolari liberi să fie făcută societății „Creditul Minier" cel mai târziu în luna mai 1943.

Deoarece guvernul bulgar urma să facă plata anticipată, s-a cerut ca prețurile de export pentru toate aceste produse petrolifere să fie stabilizate, pe toată durata executării contractului, la nivelul prețurilor din 01.01.1943.

Preşedintele C. Stoicescu, după expunerea în fața Consiliului de administrație, a dat citire bilanțurilor societății „Unirea", prezentând activul acesteia în sumă de 2.562.115.754 de lei la 31.12.1940, de 2.658.121.210 de lei la 31.12.1941 şi de 3.262.509.077 de lei la 31.12.1942. Activele cuprindeau investițiile, amortismentele, stocurile de materiale şi produse petroliere, casa şi băncile, debitori, efecte publice.

Consiliul, în unanimitatea membrilor prezenți şi în prezența cenzorilor a mulțumit directorului general Gheorghiu „pentru modul cum a condus tratativele pe care le aprobă în totul şi autorizează direcțiunea societății să înainteze următoarea ofertă domnului Masterson": „d-lui Edmund C. Masterson[10], Istanbul, ca urmare a convorbirilor ce au avut loc la Istanbul, între dv. în calitate de reprezentant al grupului de acționari deținând totalitatea acțiunilor Societății „Unirea", cu sediul în Bucureşti, strada general Berthelot nr. 90, cât şi în calitate de reprezentant al societății „Phoenix Oil and Transport Company Ltd." cu sediul în Londra nr. 9 to 13 Fenchurch Building Fenchurchstreet, aceasta din urmă în calitate de creditoare a societății „Unirea", şi dl. Dimitrie Gheorghiu, director general al societății „Creditul Minier", supunând Consiliului nostru de administrație rezultatul acestor convorbiri, avem onoarea a vă confirma prin prezenta că, în şedința sa din 18 decembrie a.c., Consiliul nostru de administrație a hotărât a vi se face următoarea ofertă:

1. Societatea „Creditul Minier" înțelege a achiziționa totalitatea acțiunilor societății „Unirea", libere de orice sarcini şi cu cuponul aferent exercițiului ce se încheie la 31.12.1942, contra prețului global de 6.000.000 (şase milioane) de dolari liberi.

2. Concomitent cu această achiziționare, înțelegem ca societatea „Phoenix Oil and Transport Company Ltd." să consimtă o prelungire a termenului de rambursare a creanței sale contra societății „Unirea", de

[10] Eduard Masterson, cetățean britanic, colonel, aflat de la şase ani în România, şcoala primară şi liceală în România, studii superioare în SUA, director la societatea „Unirea". Frate al lui Tomas Masterson.

1.580.371 de lire sterline (conform bilanțului de la 31.12.1941) în care se cuprind şi toate dobânzile până la acea dată, în condițiunile ce urmează:

Suma datorată de societatea „Unirea” se va rambursa de această societate în 10 (zece) rate anuale egale, prima rată fiind scadentă la expirarea a 12 luni de la reluarea raporturilor comerciale între România şi Anglia, iar celelalte rate plătindu-se succesiv în termene de câte douăsprezece luni de la data scadenței primei rate.

3. La suma datorată de societatea „Unirea”, aşa cum s-a indicat mai sus, se va calcula până la integrala achitare, o dobândă invariabilă de 6% pe an, plătibilă odată cu scadența ratelor respective, pentru perioada succesiv scursă, fără vreun alt comision sau speze, impozitele scăzându-se din dobândă.

4. Dobânda scadentă pe intervalul de la 31.12.1941 până în momentul când prima rată din creanța „Phoenix Oil and Transport Company Ltd.” va deveni scadentă, conform prezentei oferte, se va împărți în 10 rate ce se vor plăti odată cu anuitățile din capital.

5. Plata prețului acțiunilor de 6.000.000 de dolari se va face efectiv în dolari liberi, la Istanbul sau în caz de impedimente pentru societatea „Creditul Minier” într-o altă țară neutră în care vânzătoarea să aibă posibilitatea de a preda acțiunile, iar cumpărătoare să facă viramentul necesar plății.

6. Atât grupul de acționari, cât şi societatea „Phoenix Oil and Transport Company Ltd.” se obligă a preda Consulatului român din Istanbul, în primirea d-lui consul general al României, pentru societatea „Creditul Minier”, cel mai târziu până la 15.02.1943, autorizările statului englez prin care încuviințează încheierea acestei tranzacțiuni”.

Concomitent cu aceste autorizări, se va depune în acelaşi loc şi dată acceptarea ofertei din partea proprietarilor acțiunilor, ca şi acceptarea celor mai sus prevăzute din partea societății „Phoenix Oil and Transport Company Ltd.” prin reprezentanții lor legali.

Toate aceste acceptări se vor da într-o formă autentică conform legilor țărilor în care ele sunt libelate.

7. Plata acțiunilor se va face de societatea noastră în termen de cel mult 6 luni de la data primirii la Consulatul român din Istanbul a actelor de mai sus.

Odată cu acceptările, ni se vor indica persoanele pe numele cărora se va face depunerea sumei de 6.000.000 de dolari de către societatea „Creditul Minier”.

Plata se va face contra predării acțiunilor şi a unei adrese către societatea „Unirea”, Bucureşti, solicitând nominalizarea acțiunilor asupra societății „Creditul Minier” sau persoanelor indicate de aceasta.

8. Cu cel puțin de 30 zile anterior datei la care societatea „Creditul Minier” se va hotărî să facă plata în limita termenului de mai sus, societatea noastră vă va indica dv. în calitate de mandatar al acționarilor, locul şi ziua când se va face această plată.

9. Dacă până la data prevăzută în această ofertă „Creditul Minier” nu va depune suma de 6.000.000 de dolari, prezenta ofertă, respectiv acceptarea ei dată de dv. în modalitățile mai sus arătate se consideră reziliată de drept, fără punere în întârziere sau judecată şi fără nicio pretenție reciprocă.

10. Este bineînțeles că prezenta ofertă s-a făcut pe baza situației angajamentelor externe a societății „Unirea”, rezultând din bilanțul său de la 31.12.1941 şi că dv., în calitate de reprezentat al acționarilor, înțelegeți a vă obliga, de azi, să nu se aducă schimbări acestor angajamente.

11. Orice taxe şi impozite aferente tranzacțiilor se vor suporta în părți egale de „Creditul Minier” şi celelalte părți.

Consiliul aprobă, de asemenea, proiectul de finanțare propus prin exportul produselor de petrol în Bulgaria şi autorizează pe preşedintele C. Stoicescu şi directorul general D. Gheorghiu să ia contact cu mareşalului Ion Antonescu, conducătorul statului, spre a expune rezultatele tratativelor şi a-i cere autorizările necesare, referitoare atât la tranzacțiunea de cumpărare a acțiunilor, cât şi a exportului de produse petroliere în Bulgaria, necesar procurării mijloacelor de finanțare”[11]. În şedința Consiliului de administrație din 25.02.1943, preşedintele C. Stoicescu anunță că „În urma indiscrețiilor care s-au făcut în legătură cu tranzacțiunea pentru cumpărarea acțiunilor societății „Unirea”, aceste tratative trebuie socotite ca întrerupte”.

Documentele societății nu mai precizează dacă s-au mai făcut încercări de preluare a societății „Unirea” care îşi va păstra capitalul neschimbat în tot timpul războiului. Bilanțurile acesteia nu declarau niciun beneficiu, dar probabil acest lucru era o tactică, deoarece investițiile societății erau evaluate la peste 4,5 miliarde de lei, iar principalii creditori proveneau din Anglia. În cursul anului 1943, societatea „Creditul Minier”, împreună cu societatea „Unirea”, vor continua să administreze împreună cele 10 depozite din Transnistria, date de Guvernământul civil unde erau distribuite şi depozitate produse petroliere[12]. Societatea „Unirea” va intra, ca şi celelalte societăți petroliere, sub controlul Sovrompetrol şi va fi naționalizată la 11.06.1948.

---

[11] SJAN Argeş, fond *Societatea „Creditul Minier”,* dosar 53/1939-1945, f. 119-121.
[12] *Ibidem*, f. 96, 181.

Curiozități istorice despre Pitești

culese de prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

… arhitecți celebri ai României au realizat proiecte remarcabile în Piteştiul secolelor al XIX-lea şi al XX-lea?

…arhitectul Dimitrie Maimarolu (1859, Bucureşti-1926) a realizat planurile Palatului Prefecturii Județului Argeş, construit între 1898 şi 1899? Acest Palat a devenit din 1970 sediul Muzeului Județean Argeş. De asemenea, Palatul Cercului Militar Central din Bucureşti constituie unul dintre proiectele acestui mare arhitect român.

…arhitectul Ioan N. Socolescu (1856, Ploieşti – 1924) este autorul proiectului vechii Primării a Piteştiului, ridicate în 1886, din îndemnul şi cu sprijinul lui Mihail Kogălniceanu? Astăzi clădirea este sediul Muzeului de Artă „Rudolf Sweitzer-Cumpăna". Socolescu este reprezentant al academismului francez, caracterizat prin claritate şi monumentalitate, iar sediul central al Universității din Craiova este un alt proiect remarcabil al arhitectului.

…arhitectul Eraclie Lăzărecu a proiectat clădirea Băncii Populare, ridicate în 1910? Astăzi clădirea este sediul Cinematografului „Sebastian Papaiani".

…arhitecții Eraclie Lăzărecu şi Arghir Culina au realizat proiectul Palatului Justiției, construit între 1912-1914, în stilul neoclasic?

…arhitectul Arghir Culina este proiectantul a două case deosebite din Piteşti: Casa „Simion" („Casa căsătoriilor") şi Casa „Gr. T. Coandă (Casa Corpului Didactic)? Arghir Culina este un reprezentant al stilurilor eclectic, neoromânesc şi Art Deco din arhitectura românească. Cea mai reprezentativă operă a artistului este Hotelul „Ambasador" din Bucureşti.

Monumentul Eroilor din Războiul de Întregire a Neamului din cartierul Găvana